

STAD BRUGGE
OPEN MONUMENTENDAG 2010
‘DE 4 ELEMENTEN’

zaterdag 11 september 2010
zondag 12 september 2010

BRUGGE
WERELDERFASCHAP

OPEN
MONUMENTENDAG
2010 BRUGGE

DE VIER ELEMENTEN

11 & 12 SEPTEMBER

Woord Vooraf

Op 11 en 12 september vieren we opnieuw Open Monumentendag in Brugge. Op deze 22ste editie staan de Vier Elementen in de belangstelling. Water, vuur, aarde en lucht speelden een grote rol in de manier waarop de mens en zijn omgeving zich doorheen de geschiedenis ontwikkelden. In Brugge was en is de hoofdrolspeler onmiskenbaar 'water'. De nabijheid van de zee en de reien in de stad hebben niet alleen onze materiële rijkdom mee bepaald, maar ook het uitzicht en de ruimtelijke aanleg.

Het jaarthema biedt de kans om de rol van de zee en de haven te belichten evenals hun impact op het erfgoed. We zijn bijzonder verheugd dat de Belgica, het grootste onderzoekschip van ons land, speciaal voor OMD naar Brugge komt om u van heel dichtbij te laten kennismaken met de structuur en de werking van het ecosysteem van de Noordzee. De Belgica houdt onafgebroken toezicht op de kwaliteit van de zee. Dankzij de medewerking van het havenbestuur van Zeebrugge en de Marine kunt u bovendien kennismaken met de haven in het verleden en vandaag.

Maar er is natuurlijk ook het aspect wonen en werken aan het water, geïllustreerd door de openstelling van verschillende boeiende woonhuizen. Voor heel wat bezoeken is een reservatie noodzakelijk. Zorg dat u er tijdig bij bent! Sporten in het water komt aan bod in het unieke clubhuis van de K.R.B., de *Sport Nautique*.

De andere elementen worden niet vergeten. Drie molens vertellen over het element 'lucht'. Voor het element 'vuur' komt de onovertroffen elektriciteitscentrale van de *Brugeoise* in de kijker. Hier zijn plannen voor herbestemming in opmaak. 'Aarde' komt aan bod in het fraaie kasteelpark van Rooigem, maar ook in het veelbesproken archeologisch experiment aan de Gistelse Steenweg. Daarnaast zijn er natuurlijk themawandelingen, fietstochten, een exclusieve boottocht, niet te missen lezingen en tentoonstellingen.

Twee deelnemers aan de Vlaamse Monumentenprijs worden in de kijker gezet. Het *Grand Hotel Casselbergh* zagen velen van u vorig jaar tijdens de restauratie. De afwerking zal u verrassen. De Smedenpoort

staat in de belangstelling door de onverwachte kleurstelling en de in 2011 te realiseren voetgangersverbindingen.

We zijn verheugd een omvangrijk, gevarieerd en boeiend programma te kunnen aanbieden. Zoals steeds krijgt u anderhalve dag de tijd om op ontdekking te gaan en maximaal te genieten van de vele onbekende aspecten van het erfgoed. Als schepen, met ook het architecturaal erfgoed onder mijn bevoegdheid, wil ik bijzonder graag alle deelnemers, eigenaars, erfgoedpartners en vrijwilligers danken voor hun enthousiaste medewerking en inzet voor OMD Brugge.

Ik hoop dat u geniet van de Open Monumentendagen 2010.

Mercedes Van Volcem

Schepen voor
Ruimtelijke Ordening,
Stadsvernieuwing en Huisvesting

INLEIDING

Op zaterdag 11 en zondag 12 september 2010 is het voor de 22ste keer Open Monumentendag. Het thema is de Vier Elementen!

Water, Vuur, Aarde en Lucht waren de grote inspiratiebronnen bij de samenstelling van het programma. Dat behelst maar liefst tweeëntwintig openstellingen, twee niet te missen themabezoeken aan Zeebrugge, een unieke boottocht met exclusieve bezoeken, een wandeling die de geheimen van de Brugse waterbedeling aanduidt, een fietstocht op zoek naar walsites, drie boeiende lezingen en twee tentoonstellingen.

De Vier Elementen hebben ontegensprekelijk een cruciale rol gespeeld in de ontwikkeling van de mens, zijn woon- en werkomgeving en zo automatisch op het erfgoed, zowel roerend als onroerend.

Wie aan Brugge denkt, denkt aan Water. Een stelsel van beken en riviertjes werd eeuwen terug aangepast aan de behoeften om een goed leefbare omgeving te ontwikkelen. De basis was het riviertje met de naam *de Reie*. Later zijn alle waterlopen -in de al tot ontwikkeling gekomen stad

Brugge- reien genoemd. Zelfs de oudste naam van de stad zou van de riviernaam afgeleid zijn? *De Reie* vormt vandaag nog steeds de ruggengraat van het reienstelsel. Eeuwenlang werden de reien gebruikt voor het transport van goederen, die via de oude haven werden aan- en afgevoerd. Die handel vormde de basis voor onze welvaart en de cosmopolitische ontwikkeling van onze stad. Vandaag worden de reien gebruikt voor toeristische rondvaarten. De binnenreien blijven wel nog steeds het privilege van enkelingen. Er zijn unieke rondvaarten voorzien in lელიetletten van de scouts die de OMD-er laten kennismaken met het onroerende erfgoed aan de waterkant. Verspreid over de stad zijn panden te bezoeken waar water een rol speelt.

De middeleeuwse havenactiviteiten in Brugge waren geconcentreerd rond de Spiegelrei, die tot in de 12de eeuw nog een overstromingsgebied was. De schepen werden gewoon aan de oevers getrokken en aan palen vastgebonden. Rond 1200 kwam er meer structuur. De terreinen aan de Spiegelrei werden opgehoogd, verkaveld en bebouwd. Het werd een buurt waar zich heel wat buitenlandse handelaars vestigden. Er werden kaaimuren gebouwd en een huis waar tolgelden werden geïnd. Dit stadsdeel was eeuwenlang het bruisende commerciële hart van de stad. De scheepvaart en de nabijheid van de zee waren van primordiaal belang. Vanaf de 16de eeuw kwam er echter langzaam een economische teloorgang die Brugge als grote havenstad deed vergeten.

Pas in de tweede helft van de 19de eeuw werd de droom hernomen van een nieuwe haven, die de stad weer op de kaart zou plaatsen en rijkdom en welvaart brengen. Auguste de Maere, Julius Sabbe en Gustave Van Nieuwenhuyse waren de drijvende krachten en de oprichters van de Kring Brugge-Zeehaven in 1880. Op 4 november 1892 werd concreet gestart met

het ontwerp van de Franse groep rond Coiseau en Cousin, voor een diepzeehaven in Zeebrugge met een strekdam van maar liefst 2,5 km. Een sluis moest toegang geven tot een zeekanaal dat de zeehaven verbond met de Brugse achterhaven op de wijk Fort Lapin. In 1895 werd de uitvoering goedgekeurd en in juli 1907 werd de haven ingehuldigd. Zeebrugge staat op OMD 2010 volop in de belangstelling, evenals de vroegere binnenhaven. Aan de L. Coiseaukaai zullen niet alleen de bussen naar Zeebrugge vertrekken, heel uitzonderlijk zal men er de 'Belgica' kunnen bezoeken. Dankzij het wetenschappelijk onderzoek dat op

dit schip gebeurt, kennen wij de Noordzee en zijn ecosysteem iedere dag wat beter. De Belgica is onbetwist de blikvanger van OMD 2010. In de basis Westdiep van de zeescouts belicht een fototentoonstelling, samengesteld door Archonaut, de geschiedenis van de binnenhaven.

Het belang van het element Water wordt nog duidelijker bij bezoeken aan de watertoren in Zeebrugge, de Sint-Pietersplas, de hoeve Ten Walle en de Koninklijke Roeivereniging aan het Waggelwater.

Maar ook onze stadspoorten zijn in het water gebouwd. Hoe kwam dat? Of waarom staat de Poertoren aan het Minnewater?

Het element Vuur komt in de Poertoren aan bod, maar vooral in het verhaal van de onovertroffen schouw van keizer Karel in het Brugse Vrije. Daar wordt op zondag gedacht aan de jonge OMD-bezoekers die samen met hun ouders graag 'straffe' verhalen over vuur beluisteren. Het Stadsarchief zet een tentoonstelling op rond de historische maatregelen om brand in de stad voorkomen. Zeker niet te missen is de lezing over grote stadsbranden (maar ook over

water). Er is ook een bezoek aan de vroegere elektriciteitscentrale van de Brugeoise aan de Vaartdijkstraat die een nieuwe bestemming krijgt.

Het element Aarde wordt geïllustreerd bij de bezoeken aan grote tuinen, maar eveneens bij de archeologische vindplaats aan de Gistelse Steenweg. Het belang van het element Lucht tenslotte wordt heel duidelijk bij de herontdekking van de drie molens die op het programma staan en bij de kennismaking met de werking van het orgel in de Sint-Walburgakerk op zondagmiddag.

Dan staan er nog buitenbeentjes op het programma zoals de gerestaureerde huizen Casselberg en de Zeven Torens (met de restauratie van Grand Hotel Casselbergh wordt meegedongen naar de Vlaamse Monumentenprijs) en de lezingen over de Vier Elementen in de geneeskunde, door de vzw Montanus.

Ieder jaar opnieuw laat OMD geïnteresseerden op een verrassende manier kennis maken met het verleden en de toekomst van ons monumentaal erfgoed. De belangstelling en hopelijk de bewondering zijn zoveel groter

als men eens op de site of in of dichtbij een gebouw staat en het volledige verhaal te horen krijgt. De trouwe lokale erfgoedpartners ontbreken dit jaar niet op OMD. Dankzij een goede samenwerking kunnen de meest diverse aspecten van het erfgoed en het jaarthema getoond worden.

Afspraak op 11 en 12 september 2010!

BR

GO

1. BEGIJNENVEST, POERTOREN MET DE NIEUWE MOESTUIN

Open op
zondag 12 september
van 10.00u tot 18.00u

Monumentenwacht West-Vlaanderen is aanwezig tussen 10.00u en 12.00u en tussen 14.00u en 18.00u. Laatste afdaling om 17.30u.

Aan de voet van de Minnewaterbrug staat de Poertoren, een robuust overblijfsel van de middeleeuwse verdedigingsgordel. De brug dateert uit 1739-1740 en werd ontworpen door de veelzijdige kunstenaar en architect Hendrik Pulinx (1698-1781).

De Poertoren, ooit deel van een waterpoort, is gebouwd in 1397-1398 naar een ontwerp van meester-metselaar Jan van Oudenaerde (+1412?). In de stadsrekeningen staat zijn opdracht uitvoerig beschreven met afmetingen en materiaalgebruik: *een groten steenen ronden thorre van nieuw te maken up tminnewater an de westzide*. Ook de indeling van de toren en de afwerking waren bepaald: op de benedenverdieping moest de ruimte afgedekt worden met een kruisgewelf, de twee hogere verdiepingen moesten een koepelgewelf krijgen. Op iedere verdieping werden een schouw (*cafcoen*) en een toilet (*aysement*) voorzien en schietgaten. De toren werd afgedekt met natuursteen en vanop het dak liep een goot in Brabantse steen. De toren moest 65 voeten hoog zijn en de traptoren met stenen wenteltrap nog eens zes voeten hoger. De aannemer-metselaar werd verzocht zelf voor de natuursteen te zorgen, maar de bakstenen (*thegelen*) werden door de stad geleverd.

In hetzelfde contract werd opdracht gegeven voor het bouwen van een verdedigingsmuur aan de

Begijnenvest met vijf stenen torens, een stenen brughoofd en een kaaimuur. In 1399 vroeg de Stad om een stenen muur tussen het Minnewater en de Katelijnepoort om te trekken.

In 1400-1401 volgde een nieuwe bestelling en samen met Maarten van Leuven bouwde Jan Van Oudenaerde een tweede toren aan de oostzijde van het Minnewater. Die toren was enkele meters minder hoog en met een vlakke zijde afgewerkt. Beide torens

waren oorspronkelijk verbonden met een houten brug.

De Poertoren wordt in documenten steeds de *grote toren* genoemd. Deze *grote toren* werd in 1477 omgevormd tot atelier en bergplaats voor buskruit. Zo werd in 1476 salpeter gekocht aan de Catalaan Balthazar Valler en geleverd in *den grooten torre an tminnewater*. De toren was omgebouwd door de meester-metselaars Anthone Louf en Jan de Hond.

De nu nog bestaande Poertoren is opgetrokken in bakstenen van verschillende formaten, wat er kan op wijzen dat de stad recuperatiebaksteen aan de aannemer ter beschikking stelde. Het toegepaste metselverband aan de buitenmuur is het 'staand verband' (een rij bakstenen op de kopkant, afgewisseld met een rij bakstenen op de strekkant maar op een dusdanige manier dat de strekken om de ander laag mooi boven elkaar liggen). Het achzijdige traptorentje daarentegen is gemetseld in 'Vlaams verband', waarbij per laag een kop en een strek elkaar afwisselen. Oorspronkelijk was de toren afgewerkt met een gekanteelde, uitkragende muur met spitsboogjes onderaan, zoals te zien op verschillende iconografische bronnen. Deze natuurstenen bovenafwerking is verdwenen.

De huidige hoogte is ruim 18 meter en de doorsnede 8 meter. De dikte van de muren is ongeveer 1,30 meter.

Op de Open Monumentendagen is enkel de benedenverdieping van de Poertoren te bezoeken. De wenteltrap is te smal en bemoeilijkt hogerop te sterk de

toegankelijkheid.

De benedenruimte is vrij indrukwekkend en authentiek. De ronde ruimte is afgedekt met een kruisribbengewelf. De ribben van dit gewelf komen samen op een natuurstenen sluitsteen, versierd met florale motieven (in Brabantse kalkzandsteen) en tegen de muren rusten ze op vijfzijdige consoles. Sporen van de haard en de plaats van het toiletje zijn nog zichtbaar. De spiltrap naar de verdieping is opgebouwd uit elementen in witte natuursteen uit Gobertange.

De westelijke toren werd in 1621 gesloopt, toen de fortificaties werden aangepast in functie van nieuwe aanvalstechnieken. In de kelder kwam in 1665 een voldersmolen en vóór 1785 deed die kelder dienst als ijskelder (voor de stadsbewoners). Volgens de Brugse historicus A. Duclos (1910) zou de nog bestaande ijsput aan de Minnewaterbrug een restant zijn van de westelijke toren. Deze ijskelder is nu een reservaat voor vleermuizen die er overwinteren.

Aan de voet van de Poertoren stond tot 2008 het sluis- of stuwwachtershuis dat mogelijks

nog gedeeltelijk uit 1759-1786 dateerde. Het was sterk verbouwd in het begin van de 20ste eeuw en bevond zich in een ruineuze toestand. Het werd opgericht voor de bediening van de keizerinnensluis en toen gebruikt als dagverblijf voor de sluiswachter. Het huisje werd tot eind de jaren 1970 bewoond en wordt mogelijks nog herinnerd omwille van de bijhorende pittoreske moestuin. De tuinierbewoner was een meester in het kweken van rode bieten. Door de ligging in een laaggelegen gebied is overstroming steeds een reëel gevaar. Uiteindelijk werd het sluiswachtershuis na discussie gesloopt. In de lente van 2010 is hier een nieuwe aanleg afgewerkt. Het perceel heeft een totale oppervlakte van ca. 1500 m².

De tuin werd geïntegreerd in de parkaanleg van de vestingen en verwijst in de vormgeving en inrichting naar het vroegere gebruik van de site als moestuin. Langs een wandelpad werden licht verhoogde plantbedden aangelegd, afgewerkt met vlechtwerk van wilgentenen, en beplant met doorlevende en éénjarige moestuingroenten en kruiden.

Vanuit deze nieuwe tuin kan de keizerinnenstuw worden bekeken, een kleine sluis of stuwdam die uit de tijd van Maria Theresia (keizerin van 1745 tot 1765 en aartshertogin tot 1780) zou dateren. Hier wordt de waterstand tussen vestingsgracht en vaart geregeld.

BR

GO

2 BISSCHOPSDREEF 1,
KASTEELPARK ROOIGEM
(SINT-KRUIS)

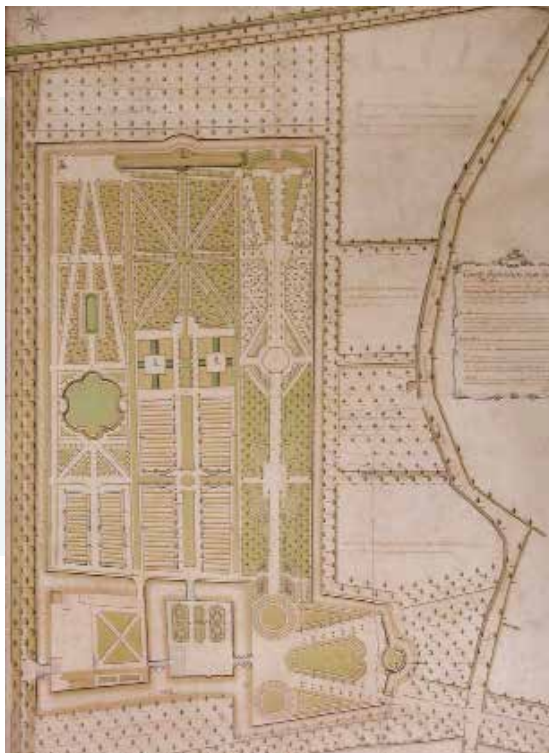
Uitsluitend open tijdens de rondleidingen op zondag 12 september om 11.00u, 14.00u en 16.00u (duur rondleiding ca. 1.15u)

Reeds vroeg stond op deze plaats een omweld kasteeltje, dat in de 16de eeuw toebehoorde aan Joos Cobrysse. De gegoede familie Cobrysse kon het domein, waarop ze ondertussen ook een hoeve hadden gebouwd, in haar bezit houden tot in 1720. Dan werd het gekocht door de Brugse bisschop Hendrik J. Van Susteren, die omwille van de pracht en praal waarmee

hij zijn episcopaat omringde de *zonnebisschop* wordt genoemd. Hij hield er bijvoorbeeld van om in een schitterende koets door Brugge te rijden, prachtig gekleed in zijn pontificale gewaad. Zijn eetgewoontes waren luxueus en verfijnd. Hij blijft bovenal in de herinnering voortleven als kunstmecenas. Op zijn kosten was het voormalige Hof van Pittem omgevormd tot bisschoppelijk paleis en hij schonk vele kunstwerken aan de Sint-Donaaskerk. Het buitengoed Rooigem aankopen en fraai ombouwen was typisch voor zijn

levensvisie.

De *zonnebisschop* liet onmiddellijk het bestaande omwalde kasteeltje ombouwen tot een prestigieus buitenverblijf. Tussen 1722 en 1725 werden er 200 olmen en 60 eiken geplant. Na zijn dood bleef Rooigem bezit van de Brugse bisschoppen. Zijn opvolger Jan-Baptist de Castillon voerde geen grote werken uit. Mgr. Jan Robert Caimo daarentegen, bisschop van 1753 tot 1775, leverde wel een belangrijke bijdrage tot de verfraaiing van Rooigem.

Caïmo was een telg van een adellijke Milanese familie en een aanhanger van de Verlichting. In 1762 kreeg hij toelating om een toegangsdreef aan te leggen in de richting van de hallentoren en de Sint-Donaaskerk, toen de kathedraal (de zgn. Bisschopsdreef): *tot het maecken van eene nieuwe dreve lopende ende getrocken in linea recta vanop den thooren van het casteel te roijegem tot op de gonne van den hallen thooren der Stadt brugge.*

Zijn tijdgenoot, Pierre Beaucourt de Noortvelde, beschrijft Rooigem als een van de aangenaamste lusthoven in Vlaanderen, met mooie dreven en prachtige wandelroutes. Die toestand is in 1766 op kaart vastgelegd door landmeter Ignatius Drubbele. De *Caerte figuratieve* geeft nauwkeurig de aanleg weer van de formele tuin.

De Brugse beeldhouwer Pieter Pepers (1730-1785) kreeg opdracht om veertien beelden te vervaardigen voor deze formele tuin en er werden tuinpaviljoenen gebouwd. Twee beelden zijn ter plaatse bewaard: *Samson en de Leeuw* en *Pater Verbiest*. Ze zijn gebeeldhouwd in een harde, vulkanische steen die goed tegen

verwering is bestand.

De vier beelden van Chinese putti die allegorieën voorstellen van de Sterrenkunde, de Muziek, de Schilderkunst en de Bouwkunst, zijn nu te bewonderen op de binnenkoer van het huis van de heren van Gruuthuse. Zij waren oorspronkelijk opgesteld rond het beeld van missionaris Ferdinand Verbiest. Bisschop Caïmo had interesse voor China, voor pater Verbiest en voor chinoiserieën. Jezuïetenpater Verbiest, in Pittem geboren, verwierf in de tweede helft van de 17de eeuw een vaste positie aan het keizerlijk hof in Peking, dankzij zijn kennis van de sterrenkunde, meetkunde en geografie, en leidde daar het Observatorium.

In de jaren zeventig en tachtig van de 18de eeuw werd de tuin van Rooigem vaak door belangrijke officiële gasten bezocht en bewonderd alhoewel een formele tuin dan al als ouderwets werd beschouwd door de vooruitstrevende landschapsarchitecten. Het tijdperk van de Engelse landschapstuin brak aan. In 1795 werd het domein als nationaal goed verkocht aan Petronilla van Outryve (1748-

1814), een progressieve weduwe en vurig aanhangster van het ideeëngoed van de Franse revolutie. Zij kocht Rooigem voor 2.060.000 goudfranken en gebruikte het, samen met haar jonge minnaar Valentin Jacoby, als zomerresidentie.

Via haar zoon Louis Philippe de Stappens kwam Rooigem in de 19de eeuw in het bezit van haar kleindochter Adèle en de Engelse zakenman Georges Chantrell-de Stappens (1795-1867). Ook hij was geïnteresseerd in de tuinbouwkunde. In 1835 verkocht de familie Chantrell Rooigem aan Marie-Jean Visart, burgemeester

van Sint-Kruis. Zijn zoon Amedée Visart de Bocarmé (1835-1924) zal vijftig jaar lang burgemeester van Brugge zijn. Van Amedée Visart is zijn interesse voor Groen Brugge genoegzaam bekend. Onder zijn bestuur werd de aanleg van de Brugse vesten voltooid. Ook de familie Visart gebruikt Rooigem enkel als zomerresidentie. Pas in 2000 verkocht de erfgenaam van de familie, Didier de Pierpont, het kasteeldomein.

Nog voor het midden van de 19de eeuw vormde de familie Visart de restanten van de 18de-eeuwse formele tuin om naar een landschapspark. De grachten rond

BR

GC

3 BLANKENBERGSE DIJK 73, SINT-PIETERSPLAS OF HET DOMEIN AAN DE PLAS

het kasteel werden gedempt en in het park werd een spiegelvijver aangelegd, omringd door een nieuw bomenassortiment. Die bomen, ondertussen meer dan 150 jaar oud, bepalen zeer sterk de sfeer in dit deel van Rooigem.

In de voorbije decennia werden in het park relatief weinig beheerwerken uitgevoerd waardoor de oorspronkelijke elementen en vormen dreigen te verdwijnen. Op vraag van de huidige eigenaar werd door het Regionaal Landschap Houtland en de Bosgroep Houtland een beheerplan opgesteld dat een langetermijnvisie biedt; daarin is

het behoud voorzien van de waardevolle botanische elementen en de integratie en het herstel van elementen uit zowel de formele 18de-eeuwse parkaanleg als de 19de-eeuwse landschapstuin.

De Rooigemdreef, eigendom van de Stad Brugge, was oorspronkelijk een homogene beukendreef. Gaandeweg werden afgestorven bomen vervangen door populieren en esdoornen. In 2007 voerde de stedelijke groendienst een boomverjonging uit: 29 kaprijke of aftakelende bomen werden gerooid, en er werden 48 jonge beuken

aangeplant.

Open op
zaterdag 11 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 12 september
van 10.00u tot 18.00u

Rondleiding door een medewerkster van de Stedelijke Groendienst op zondag 12 september om 14.00u en om 15.30u (duur rondleiding 1 uur)

In 1972-1973 werd voor de aanleg van de Expresweg N31 tussen de Oostendse en Blankenbergse Steenweg een zandwinningsput gegraven. De diepe plas die toen gecreëerd werd, is uitgegroeid tot een populair recreatie-en watersportcentrum. Sinds 2000 is de Stad Brugge eigenaar van het 32 hectare grote domein. Het clubhuis met logies en de botenloods zijn verkocht aan de Vlaamse Vereniging voor Watersport die instaat voor de sportieve uitbating van de plas. De waterplas is maar liefst 16 hectare groot en er wordt gesurft, gekajakt en gezeild. Er is bovendien een BMX- en mountainbikeparcours, een outdoorpiste en een Friese fierljep-of polsstokverspringschans. De Stedelijke Groendienst staat in voor het groenonderhoud.

Rond de plas is een wandelpad aangelegd en het landschap errond kreeg kleur en inhoud door de heraanleg van boomgaarden en de aanplant van meidoornhagen. Een aangepaste zonering beschermt overwinterende watervogels. Winterwandelaars worden op afstand gehouden van de vogels. De overwinterende eenden kunnen vanuit een kijkhut geobserveerd worden. Op de westoever van de plas is er een helling aangelegd die ingericht is als nestplaats voor oeverzwaluwen.

Ontdek op OMD de natuurwaarden in dit sympathieke waterrecreatiegebied.

4. BLANKENBERGSE DIJK 75, HOEVE TEN WALLE

Het water...Eén van de 4 elementen die u kan vinden op het Domein 'Aan de Plas'

Sporten, ontspannen, springende vissen observeren, een wandeling rond de plas, even verpozen... kortom het is altijd een beetje genieten op het Domein 'Aan de Plas'. Sint-Pietersplas, eigendom van de stad Brugge. Maar middels een erfpachtovereenkomst, staat "Aan de Plas" in voor de uitbating van het hele domein, het watersportcentrum en de logies. Onlangs werd het Domein uitgebreid met een gezellige overnachtingsplaats.

En natuurlijk mocht het zicht op de waterplas niet ontbreken! Ondertussen ploeterden er al heel wat jongeren en volwassenen in de Sint-Pietersplas om de verschillende watersporten onder de knie te krijgen. Tijdens de zomerperiode beleven jongeren hier het watersportkamp van hun leven. Elke dag trotseren ze het water in weer en wind; en beleven ze dolle waterpret. Op zoek naar een hobby of een andere bezigheid? Jong en oud kan materiaal verkrijgen in het watersportcentrum of lid worden van VZW Brugge watersportclub. En breng alleszins eens een

bezoekje aan onze brasserie “De Waterkant”: een koetsenhuis van weleer ! (Sophie Vermant, Watersportcentrum ‘Aan de Plas’ www.aandeplas.be).

Open op
zaterdag 11 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 12 september
van 10.00u tot 18.00u

De leerlingen van de restauratieafdeling van het VTI begeleiden de bezoekers. Op zondagnamiddag zal historicus Ludo Vandamme bezoekers rondleiden.

Restauratieopleiding in hoeve
“Ten Walle”

Hoeve Ten Walle in Sint Pieters Brugge is een omwalde hoeve waarvan de oudste delen vermoedelijk dateren uit de 14de eeuw. De hoeve is gelegen aan de Blankenbergse Dijk, die eertijds Brugge mee beschermde tegen overstromingen.

In deze hoeve wordt de unieke opleiding “restauratie in de bouw” georganiseerd door het VTI Brugge. In dit historische kader worden de leerlingen gevormd tot bekwame vaklieden. Ze leren er de knepen van het vak net zoals in de middeleeuwen. In Brugge zijn er veel oude, historische huizen met sierlijke gevels bewaard. Er groeit echter een groot tekort aan bouwvaklieden die de techniek beheersen om deze gevels vakkundig te restaureren. Daar zorgt de restauratieopleiding

van het VTI Brugge voor. Met recht kunnen we stellen dat we een ‘bouwkunstopleiding’ geven. De leerlingen leren er zelfstandig werken, werktekeningen maken, opmeten van maaswerken en uittekenen op ware grootte, vervaardigen van de geprofileerde stenen en uiteindelijk het kunstig maaswerk metselen. Verder werken we aan getorste zuiltjes, diverse soorten gewelven, stellen van witstenen maaswerken, ... Dit specialistenwerk gebeurt vaak in samenwerking met gerenommeerde restauratieaannemers.

Naast de opleiding in de werkplaats zijn we intens bezig met de restauratie van de hoeve. Hierdoor krijgen de leerlingen de broodnodige praktijk tijdens hun opleiding. Deze restauratie wordt uitgevoerd met zorg en in nauwe samenwerking met de Dienst Monumentenzorg van de Stad Brugge en Ruimte en Erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap. Met de juiste materialen leren de leerlingen er verweerde stenen vervangen, barsten verstevigen, muren pleisteren, vloeren leggen en dit ook met hedendaagse technieken die in de restauratie gehanteerd worden zoals het injecteren van muren.

Wij zijn vereerd dat de Dienst Monumentenzorg Brugge ons uitgenodigd heeft om deel te nemen aan Open Monumentendag 2010 op 11 en 12 september (Y. Dewandelaere).

Over de datering van dijken en over de Blankenbergse Dijk in het bijzonder bestaat bij de huidige generatie historici discussie. Hoe oud zijn ze? Wie heeft ze opgeworpen? Is de Blankenbergse Dijk wel een dijk om ons voor de zee te beschermen? Of is een gewone hoger gelegen

weg? Voorlopig kan hierop geen eensluidend antwoord gegeven worden.

In 2011 wordt de vroege geschiedenis van Brugge of het 'Ontstaan van Brugge' in het Bruggemuseum-Gruuthuse na nieuw onderzoek aan het publiek toegelicht. Meer nauwkeurige dateringen en nieuwe gegevens worden dan bekend gemaakt.

De tot nu toe gangbare theorieën luiden dat dijken wellicht rond het jaar 1000 werden opgeworpen met als bedoeling de zee weg te houden van de al drooggelegde gronden. Een dijk recht naar de duinen vertrok in Brugge aan de Vlamingbrug, over de Augustijnenrei. De oorspronkelijke naam was de Genteledijk. Die dijk liep via de Sint-Jorisstraat, Vlamingdam, Nikolaas Gombertstraat, Sint-Pietersgroenestraat naar de Blankenbergse Dijk. Vanaf de 14de eeuw wordt in documenten over de Blankenbergse Dijk gesproken in plaats van over de Gentele. Het water binnen het drooggelegde gebied werd afgevoerd langs de Leet (de huidige Oostendse vaart) via Oudenburg naar de monding van de IJzer. De Vertinge, een geul werd in 1180 bevaarbaar gemaakt en als afvoerkanaal gebruikt en kreeg vanaf dan de naam Blankenbergs Vaartje. Goede afwatering werd (wordt

blijvend) gecontroleerd en geregeld door de Blankenbergse Wateringhe (Nieuwe Polder van Blankenberge). De dijk loopt inderdaad ook verder over het grondgebied Uitkerke en Blankenberge. Ze is duidelijk waarneembaar in het landschap en afgezoomd met een gracht en populieren.

Misschien vestigden zich al vanaf de 11de eeuw bewoners in het gebied rond de Blankenbergse Dijk en werden toen reeds omwalde hoeves en buitenverblijven gebouwd? Zonder archeologisch bodemonderzoek blijft deze veronderstelling natuurlijk giswerk.

De meeste hoeves in Sint-Pieters-op-den-Dijk hadden een of twee walgrachten. De heer woonde op het opperhof, de boer op het neerhof en beide hoven stonden binnen de omwalling. Omwalde sites zijn vandaag nog vaak goed in het landschap herkenbaar.

De hoeve Ten Walle historisch

Ook de hoeve Ten Walle is omwald, maar heeft de tweedeling (opperhof-neerhof) wellicht nooit gekend. Wel beschouwt Maurits Coornaert de hoeve als een feodaal goed. Met name identificeert hij Ten Walle als het elfde achterleen van het belangrijke Hof Ten Poele. Dat brengt hem bij de hypothese dat deze hoeve wel eens de woonplaats van Simon de Rikelike zou kunnen geweest zijn. Simon de Rikelike was een hereboer die van 1323 tot 1336 rekeningen van zijn goederenbeheer bijhield, één van de vroegste papieren documenten uit onze regio. Zijn

schoonvader was Pieter van Poele (+ ca. 1330), die het iets zuidelijker gelegen, prestigieuze Hof Ten Poele in bezit had.

Hoeve Ten Walle wordt in de 14de eeuw gedateerd. Nader onderzoek naar de middeleeuwse wortels is nodig. Coornaert vond de oudste vermelding (ten wallekinne) in 1435, in een leenregister van het leenhof van de Burg van Brugge. Dit ten wallekinne is evenwel niet Ten Walle, maar een feodale hoeve in Meetkerke. Wel wordt de hoeve vermeld in de opeenvolgende ommelopers van de Blankenbergse watering, de polder waarin Ten Walle lag. Dit 'primitieve' kadaster klimt op

tot de late middeleeuwen. Ten Walle lag in het derde 'begin' van deze watering, het 'begin' waarin ook de kerk van Sint-Pieters en het oorspronkelijke Hof Ten Poele lag.

De ommeloper van 1554-1560 geeft de weduwe van Jan van Lichtervelde op als eigenaar van Ten Walle. De hoeve lag toen in een groot perceel van 8 gemeten, een kleine vier hectaren. Ook de omringende landerijen behoorden tot dit eigendom. De Blankenbergse Dijk, de nog steeds aanwezige waterganck in het noorden, en

de *muelendreve* in het zuiden begrepsden het bezit. Na haar overlijden ging de hoeve over in handen van Jan van Lichtervelde jr. De familie Van Lichtervelde was een belangrijke adellijke familie in Vlaanderen. Jan was heer Beaurewaert bij Ieper – vandaag algemeen bekend als 'Bellewaerde' – en ook enkele malen burgemeester van Ieper in de tweede helft van de 16de eeuw.

De meest omliggende eigendommen had de weduwe van Jan van Lichtervelde verworven van de dochter van

Charles Lem. Redelijkerwijs kan worden aangenomen dat dit ook geldt voor Ten Walle. De familie Lem was een vermogende Brugse poortersfamilie met, op het einde van de 15de en in het begin van de 16de eeuw, uitgestrekt bezit op het platteland, onder meer in de Meetkerkse Moeren. Gronden in de onmiddellijke buurt waren in het midden van de 16de eeuw eveneens eigendom van Brugse families zoals De Boodt en Van Vyve.

Na de familie Van Lichtervelde kwam het goed in handen van de weduwe van meester Ferdinand Veranneman. Ook deze familie was grootgrondbezitter in de Brugse polders.

Tijdens het ancien régime werd Ten Walle dus niet bewoond door zijn eigenaar. Een pachter bewoonde de hofstede en baatte de hoeve uit. In 1554-1560 was dit Lievin van Crombrugghe. Nog op het einde van de 19de was de eigenaar (de familie Momballieu) niet de bewoner. Dit veranderde met de laatste familie die zich op Ten Walle vestigde, de familie Gardin. Deze boerenfamilie baatte de hoeve ook effectief uit. Het begint in 1887 bij Joannes

Gardin (1826-1899), vervolgens zijn de zonen Edward (de jaren 1900-1910) en Charles, boer op Ten Walle. Charles Gardin (1859-1949) doet dit tot 1919 samen

met zijn jongste zoon Camiel. Deze zoon wordt vanaf 1919 alleen uitbater. Camiel Gardin (1891-1972) blijft op Ten Walle tot zijn overlijden. Omer (°1926) en Jeanne (°1925), de twee jongste kinderen van Camiel Gardin, volgen als vierde generatie hun vader op. Ze blijven ongehuwd en baten de hoeve samen uit tot de onteigening in 1969.

Omer Gardin, boer op rust, vertelt graag en fier over 'zijn' hofstede. Ten Walle stond met zijn ca. 35 hectaren bekend als de grootste boerderij van Sint-Pieters. Het was een 'traditioneel' gemengd bedrijf, met ca. 20 melkkoeien en varkens. De paardenstal bood

plaats aan 11 paarden. Om brandgevaar te vermijden stond aan de zuidzijde buiten de omwalling het 'schelfhof' waar de graanoogst werd gestapeld, later uitgebreid met een loods ('hangar'). Ten tijde van de Gardins deed de hoeve ook dienst als schapenhofstede. De kudde overwinterde in de schaapsstal en ging in de zomer grazen in het havengebied (Ludo Vandamme).

Formel 1

BR

GC

5. BURG 11A, DE KEIZER KARELSCHOUW

De hofstede met de brede walgracht omheen de hoevegebouwen kreeg de volgende namen: *stede ghenaeemt goet ter Walle* in 1554, *Ter Waele* in 1838 en *'t goed ten Walle* in 1850.

Op de onvolprezen Ferrariskaart uit 1770-1778 kreeg de hoeve de naam *'Goed ten Bogaert'*, omwille van de boomgaard. Ook al in de 16de eeuw werd de *bogaerd* *ande noordzyde ende up beeden henden* uitdrukkelijk vermeld. Deze rijke boomgaard bleef de hofstede karakteriseren tot in de vorige

eeuw, en dit gold voor vele hoeven in de buurt. Sint-Pieters stond bekend om zijn goed onderhouden hoogstamboomgaarden. Op 17de-eeuwse en 18de-eeuwse kaarten (Jan Lobbrecht 1685 en de 18de-eeuwse kopie) herkent men makkelijk een poortgebouw (over de omwalling), het woonhuis (gebouwd langs de omwalling) en een schuur en stal ten noorden en ten zuiden van het huis. In 1763 is de boomgaard er zeker en kort daarna werden nog een bakhuis en een stal gebouwd.

In de eerste helft van de 19de eeuw werd het poortgebouw met het woonhuis verbonden en een gedeelte van de omwalling gedempt (of is die gewoon toegeslibt?).

Hoeve ten Walle is vandaag toegankelijk via een dreef (oorspronkelijk via Sint-Pietersmolenstraat, maar dit wijzigde met de aanleg van de Sint-Pietersplas) en via een smeedijzeren hekken. De opvallendste gebouwen binnen de omwalling zijn uiteraard het woonhuis dat op een zijgevel 1840 is gedateerd. Het huis is heel wat ouder. 1840 wijst enkel op een grote verbouwing (met toevoeging van het poortgebouw, waarvan een muur verwerkt zit in de bestaande hoeve). Bouwhistorisch onderzoek zou hier duidelijkheid kunnen brengen over de verschillende bouwfases. Toch zal een bezoek aan de gelijkvloerse verdieping de OMD-bezoeker al een deel van het bouwkundige verhaal verduidelijken. De voormalige hoeve wordt gerestaureerd met een goedgekeurd restauratieplan door leerlingen van het VTI. Het project zal enkele jaren in beslag nemen. Bemerkt de ramen in het witbeschilderde bakstenen

woonhuis. Het zijn schuiframen die mogelijks nog van eind 18de eeuw dateren. Waar nodig zullen die naar bestaand model worden gekopieerd. Bemerkt ook de plint in de linkerzijgevel die mogelijks van de eerste bouwfase, de 14de eeuw, dateert.

In het interieur en ook in de imposant grote woonkamer zijn moer-en kinderbalken bewaard die wellicht, net als het haardlichaam, uit de 18de eeuw dateren. In een andere ruimte is er nog een gotische haard bewaard. De bovenverdieping en de zolder kunnen uit veiligheidsoverwegingen niet worden bezocht.

De schuur ten noorden van het erf, met houten structuur, is in 2002 gereconstrueerd. Jammer genoeg was de oude schuur decennialang verwaarloosd. Ze doet nu dienst als praktijkruimte voor de leerlingen.

De bakstenen dwarsschuur ten zuiden van het erf is wellicht een laatmiddeleeuwse constructie. Het baksteenformaat is vergelijkbaar met dat van het woonhuis. De koeienstal ten westen van het erf wordt 18de-eeuws gedateerd.

Een bezoek aan Ten Walle en een kennismaking met de huidige functie is zeker een aanrader.

Open op
zaterdag 11 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 12 september
van 10.00u tot 18.00u

Op zondag 12 september zorgt Tink Tank Performances voor een 'Verhaal van Vuur', een programma voor OMD-ouders met kinderen (acts tussen 10.30u en 17.30u). Het is een verhaal van heksen, valsemunters, tovenaars, alchemisten en waterduivels!

De keizer Karelschouw in de zuidelijke vleugel van het Brugse Vrije is het pronkstuk van de schepenkamer en van het gebouw.

De schouw is op OMD 2010 Brugge het symbool voor het element Vuur.

Het Brugse Vrije was de kasselrij (of de heerlijkheid) rond Brugge die nagenoeg zo groot was als de huidige provincie West-Vlaanderen en de grootste kasselrij van het graafschap Vlaanderen. Het Vrije beschikte

over bestuurlijke, rechterlijke en financiële bevoegdheden en had eigen burgemeesters en schepenen. Ze waren prominent aanwezig op de Brugse Burg met een groot gebouwencomplex. Op het ogenblik van de bestelling van de schouw werd het Vrije bestuurd door vier burgemeesters en vierentwintig schepenen.

De keizer Karelschouw werd besteld en ontworpen na het verdrag van Madrid (14 januari 1526) waarin gestipuleerd staat dat de Franse koning François I afziet van zijn leenrechten op het graafschap Vlaanderen. Op 10 november 1528 besliste het Vrije over het ontwerp van de schouw: *hedent was ghesloten bijden college, naer dat ghesien hadde diverssche patroonen vanden nieuwen*

6. EZELSTRAAT 122, EZELPOORT EN ANIMA ETERNA BRUGGE

cafkoene inde camere dat men nemen zoude tpatroon ghemaect by Lanceloot scildere wonende te Brugghe,..(RAB, Brugse Vrije, reg. 16.606, f°315). Op de schouw staat de datum 1529. Die verwijst naar de 'Damesvrede', in Kamerijk afgesloten op 3 augustus 1529, die bepalingen van het verdrag van Madrid herhaalde. Drie vrouwen ondertekenden dat voor Vlaanderen heel belangrijke verdrag: Margaretha van Oostenrijk, Margaretha van Parma en Maria van Hongarije.

De keizer Karelschouw is als een breed wandscherm uitgewerkt en rijkelijk gestoffeerd met decoratieve sculptuur, die zich als een boek laat lezen. De praalschouw is een ensemble van eikenhout, marmer (*dignants steen*) en albast en een voorbeeld van *kunstenars-interdisciplinariteit*.

De ontwerper was de veelzijdige kunstenaar Lanceloot Blondeel (1498-1561) die zijn voorstel aan collega's kunstenaars uit andere steden (ook aan de beroemde Jan Mone, verbonden aan het hof van keizer Karel) voor advies voorlegde. Dit advies was niet enkel artistiek en technisch, maar ook iconografisch belangrijk. De heraldiek, prominent aanwezig op de vele wapenschilden, werd geadviseerd door de toenmalige heraut van de Orde van het Gulden Vlies: *Betaelt Lanceloot Blondeel scildere van dat hij in meije laetsleden ghesonden was an Thoison dor omme zijn advis thebbene up twerc vanden nieuwen cafkoene ende zonderlinghe omme te hebbene de wapenen vanden K.M. ende te wetene hoe men die behoort te stellene* (RAB, Brugse Vrije, reg. 536).

Lanceloot Blondeel werd in

1498 mogelijk in Poperinge geboren en schreef zich in 1519 in het Brugse schilderambacht in. Hij was de schoonbroer van beeldhouwer Michiel Scherrier en de schoonvader van kunstschilder Pieter Pourbus. Naast schilder was hij ook architect. De nieuwe modieuze renaissancestijl lag hem goed.

Voor de uitvoering van de lambrisering en het decoratieve houtsnijwerk werd een ploeg schrijnwerkers en beeldsnijders aan het werk gesteld. Het waren onder meer de Bruggelingen Herman Glosencamp, Jacob Crepen, Jacob Jacobs, Adriaan Rasch en Rogier de Smet. De inbreng van Guyot de Beaugrant (ca. 1500-1549) uit Lotharingen (en werkzaam in Mechelen) was bijzonder groot. Hij zou immers de vijf levensgrote beelden uitvoeren (naar ontwerp van Blondeel?), het zwartmarmeren schouwgedeelte met de vier albasten putti (naar ontwerp Blondeel?) en de fries met het bijbelse verhaal van de kuise Suzanna (*distorie van Susanne van fijnen albastre ende vanden besten datmen vindt*) dat fungeert als gerechtigheidsstafereel.

De schouwboezem is gestoffeerd met de genealogie en de heraldiek van keizer Karel en zijn familie. Zijn ouders, Filips de Schone en Johanna de Waanzinnige, zijn afgebeeld in medaillons en zijn grootouders aan vaders en moederszijde in levensgrote beelden. Links herkent men Maximiliaan van Oostenrijk en Maria van Bourgondië en rechts Ferdinand van Aragon en Isabella van Castilië.

Zowel de schouwboezem als de overkraging op de zoldering zijn bezaaid met renaissancistische ornamenten, zoals pilasters, akantloofwerk, putti, grotesken en medaillons. Keizer Karel blijft het middelpunt of het belangrijkste personage in deze creatie. Hij is in een monumentale portico geplaatst, geflankeerd door zijn embleem en devies.

Het eikenhout voor de schouw werd geleverd door 'coopman van houte' Griffioen van Gavere.

De monumentale schouw is het belangrijkste kunstwerk uit de vroege renaissance in Brugge. Samen met de gevel van de Burgerlijke Griffie gebouwd in 1534-1537 op de Burg is het het meest kwaliteitsvolle voorbeeld van die kunstuiting in onze stad.

Opvallend in de schepenkamer zijn de talrijke schilderijen, vnl. staatsieportretten van Habsburgse vorsten, maar ook het textiele wandbehangsel. Dit behangsel werd in 1859 in Ingelmunster geweven naar het model van het 16de-eeuwse origineel. De decoratie op de wandtapijten verwijst opnieuw naar keizer Karel met de wapenschilden met

de tweekoppige adelaar en de ketting van het Gulden Vlies. De oorspronkelijke verdurees waren in 1529 geweven in het atelier Antoon Segon in Brugge. Ook hierin had Lanceloot Blondeel een ontwerpersrol gespeeld.

Als houten elementen zijn nog de lange zitbanken met gotische briefpanelen en balusterzuiltjes in renaissancestijl tegen de muren vermeldenswaard.

De schepenkamer met het balkwerk en de schouw zijn in 1847 gerestaureerd onder leiding van provinciaal architect Pierre Buyck (1805-1877). Het interieur werd ingrijpend vernieuwd. Het bestek van deze werken is bewaard. Aan de eikenhouten elementen van de schouw zou wel een en ander gewijzigd en vernieuwd zijn door de Leuvense beeldhouwer Charles Geerts en de Brugse aannemer Charles Verschelde. Verder onderzoek is hier zeker aangewezen (om het 16de-eeuwse van het 19de-eeuwse te onderscheiden). Begin 2000 zijn houtaantastingen in

en rond de schouw ontdekt, veroorzaakt door een oude kolonie kevers (*Xestobium Rufovillosum*). Hopelijk kan binnen enkele maanden gestart worden met een heel noodzakelijke curatieve behandeling.

Open op
zaterdag 11 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 12 september
van 10.00u tot 18.00u

De Ezelpoort en Anima Eterna

De Ezelpoort is in het voorjaar 2010 herbestemd als kantoren voor Anima Eterna Brugge, het *'orchestra in residence'* in Concertgebouw Brugge met Jos van Immerseel als algemeen artistiek leider en dirigent.

Waarom vestigen een beroemd orkest (Anima Eterna) en zijn even beroemde dirigent (Jos Van Immerseel) zich aan de rand van België, ver weg van het culturele en maatschappelijke hart van dat land? Waarom verbindt een internationaal ensemble zijn lot en zijn toekomst aan een stad die wel eens smalend een 'openluchtmuseum' genoemd wordt? Omdat Brugge geen huisorkest had, zou een cynicus kunnen opperen, en Anima geen residentie. Maar er is meer aan de hand. Wie onder de oppervlakte durft te kijken ziet opvallende zielsverwantschappen tussen Brugge en haar huisorkest. Net zoals Brugge wordt Anima

Eterna wel eens een te hoog museumgehalte verweten: is het 'restaureren' van oude muziek en het afschrappen van latere aanwassen geen werk van archeologen? Net zoals bij Brugge is dat verwijt bij Anima onterecht, want beiden koesteren de geschiedenis uitsluitend vanuit haar relevantie voor het heden. Wie vanaf de Belforttoren op Brugge neer kijkt ziet onder zich een moderne stad in een middeleeuwse bedding bruisen. En Anima speelt oude muziek voor mensen van nu die door foute uitvoeringspraktijken

vervreemd zijn van klassiekers die ze goed menen te kennen (zoals Beethovens Negende of Ravels Bolero).

Het is in dit verband passend dat Brugge aan haar residentieorkest de middeleeuwse Ezelpoort in bruikleen gaf, want de poort is in vele opzichten een metafoor voor het ensemble en zijn muzikale missie. Als Anima Eterna en Jos Van Immerseel Beethoven of Schubert spelen, dan bestaat een belangrijk deel van hun werk erin de jongere aanpassingen en retouches van die werken af te schrapen om hun kern bloot te leggen. De Ezelpoort is een prachtige illustratie van wat jongere met oudere tijden doen: de poort kwam in 1370 tot stand, maar kreeg haar huidige uitzicht begin 17de eeuw (overigens op het moment dat Claudio Monteverdi – de vroegste componist die bij Anima op het programma staat – zijn barokke revolutie ontketende in Italië).

Maar tegelijkertijd is de Ezelpoort – net zoals Anima Eterna – een embleem van respect voor het verleden. Aan het einde van de 19de eeuw ontsnapte de poort namelijk

aan de restauratieplannen van stadsarchitect Charles de Wulf, een volgeling van de controversiële Viollet-le-Duc (die de ahistorische verminkingen van de basiliek van Vézelay en de citadel van Carcassone op zijn geweten heeft). Wie wil zien wat de Ezelpoort ontlopen is, vindt in de Brusselse Hallepoort – ook uit de 14de eeuw maar in 1870 'gerestaureerd' door Henri Beyaert, een andere Viollet-le-Duc-aanhanger –

BR

GC

7. GISTELSE STEENWEG 560, HET HALLENHUIS, EEN ARCHEOLOGISCH EXPERIMENT

een trieste getuigenis van een laat-19de-eeuwse make-over. Dat Romantische streven naar een beter en mooier verleden beperkte zich overigens niet tot de bouwkunst: Brahms en Mahler, bijvoorbeeld, deinsden er niet voor terug om de muziek van bewonderde voorgangers schaamteloos te 'verbeteren' in de richting van hun eigen smaak.

Het moge uit het voorgaande duidelijk zijn dat het huwelijk tussen Brugge en Anima Eterna Brugge een gearrangeerde, maar gelukkige verbintenis

is, die geconsumeerd wordt in een indrukwekkend icoon van verleden-in-het-heden. Of heden-in-het-verleden... (Stefaan Grondelaers, Anima Eterna)

De Ezelpoort vandaag is slechts een restant van het monumentale middeleeuwse verdedigingswerk dat op de stadsomwalling in het water werd gebouwd. De poort dateert uit 1369-1370 en werd ontworpen door meester-metselaar Jan Slabbaerd, ook mede-ontwerper van de Boeveriepoort (gesloopt) en Smedenpoort.

Oorspronkelijk was de bakstenen poort afgewerkt met twee monumentale hoge torens, verbonden met een verbindingsvleugel boven de doorgang en met aan de zijde van de buitenstad een voorpoort met valbrug. In het begin van de 17de eeuw verloor de poort haar defensief karakter. De voorpoort en de bovenbouw van de torens werden gesloopt. De twee torens kregen een afwerking met achzijdige puntdaken onderbroken door een verticale bebording en bekroond met koperen, peervormige pironen. Boven de poortdoorgang kwam in 1632 een nieuwe middenpartij tussen twee tuitgevels. Aan de stadzijde is een kleine (18de-eeuwse?) aanbouw bewaard, die gebruikt werd als wachtershuisje en rust op de brug en op de vier rondbogen die boven het water

uitkragen. Dit portiershuisje of wachtershuisje werd in de 19de eeuw uitgebaat als herberg. Het is mogelijk dat de poort toen, net als de andere stadspoorten, werd bewoond.

Van de middeleeuwse toren rest nog het muurwerk van de massieve torenkuipen. De poortopeningen zijn afgezoomd door Doornikse kalksteen en Lediaanse zandsteen. Het metselwerk is schaars doorbroken door schietgaten, rechthoekige vensters en steigergaten. Aan de noordzijde (kant Christus-Koning) is het middendeel bekroond door een klassiek driehoekig fronton in kalkzandsteen. In het geveldeel daaronder ziet men sporen van natuursteen waar ooit het wapenschild van de regerende vorst was gebeiteld.

Op het eind van de 19de eeuw had de toenmalige stadsarchitect Charles De Wulf voor de Ezelpoort een ambitieus restauratieplan opgemaakt dat de poort in haar middeleeuws uitzicht wou herstellen. Dit ontwerp stuitte op hevige kritiek en werd in 1902 definitief afgewezen.

In het Modern Archief van het Stadsarchief (la114) worden de documenten in verband met de bouw van het Jan Guilinzwembad bewaard. Documenten uit 1922 en 1923 verwijzen naar het 'ophaaltuig' (en/of vergaarbakken) in de Ezelpoort en een mogelijke uitbreiding van de functie ervan: *steunt op de spijzing van de overdekte zwemkom door het water van het ophaaltuig der Ezelpoort, derwijze dat dit water tot de voortdurende verversching der kom zou dienen en het water dat dient voor de spijzing van de overdekte zwemkom tot de spoeling der riolen, op dezelfde wijze dat deze spijzing thans geschiedt door het vergaarbekken der Ezelpoort.* Het 'ophaaltuig' is in 1908 in de Ezelpoort geïnstalleerd, koste 20.000 fr., en had als doel

de riolen van het zgn. Nieuwe Kwartier te spoelen. Het bestond uit een filter, vergaarbak op de verdieping van de poort, pompen en motor. Restanten van deze technische installatie zitten nog steeds in de poort, een klein industrieel-archeologisch relict. De waterbak op de verdieping is verdwenen.

Met uitzondering van enkele dakwerken bleef de Ezelpoort onaangeroerd tot in 1991-1993. De toestand was ondertussen onrustwekkend en geen voorbeeld van een goed monumentenbeleid. Eind jaren 1980 werd de Nationale Bank, toen net achter de poort gevestigd, bereid gevonden om het restauratieproject te financieren als bijdrage tot de herwaardering van het Brugs erfgoed. Concreet waren er plannen om de poort in te richten als muntmuseum. De noodzakelijke uitbreidingen en voorzieningen voor een museum zouden echter de authenticiteit en integriteit van de poort sterk hebben aangetast en er werd geopteerd voor een consoliderende restauratie. Het massieve muurwerk was in zeer slechte staat en het buitenparement van beide torens moest grotendeels ontmanteld en opnieuw gemetseld worden, waarbij zoveel mogelijk dezelfde soort baksteen werd hergebruikt. De leien dakbedeking werd volledig vernieuwd. De verticale bebordingen zijn toen vervangen door beglase ramen.

Beide torens zijn overwelfd met dubbele kruisribgewelven met versierde sluitstenen. De ribben zijn van kalkzandsteen en

dragen bakstenen gewelfvakken. De spiltrap in Doornikse kalkzandsteen was erg verweerd en werd omwille van de hoge zeldzaamheidswaarde behouden en plaatselijk bijgewerkt met reparatiemortel. De 17de-eeuwse eikenhouten gebinten waren in goede staat en konden integraal behouden blijven. Het wachtershuisje werd volledig herbouwd in zijn vroegere vorm. Ook beide bruggen vroegen een ingrijpende herstelling en reconstructie.

Na de restauratie in 1993 kreeg de poort de bestemming van vergaderlokaal van Horeca Brugge. Sinds 2010 huisvest de Ezelpoort de kantoren van Anima Eterna Brugge en fungeert ze ook als een soort uithangbord voor dit belangrijke orkest. Aanpassingen naar verwarming, sanitair en verlichting waren noodzakelijk. De poort wordt nu dagelijks gebruikt.

Anima Eterna verwelkomt graag de Bruggeling op OMD!

Open op
zaterdag 11 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 12 september
van 10.00u tot 18.00u

De ontwerpers van het hallenhuis, de Nederlandse specialisten Wouter Schalk, Leo Wolderbeek en Arjen de Haas, zullen de bezoekers begeleiden. Op zondagnamiddag zal Mariette Jacobs, jarenlang de coördinatrice van OMD-West-Vlaanderen, extra duiding geven over de opgravingen en de geschiedenis van deze plek. De (archeologische) voorgeschiedenis

De zorg voor het patrimonium is een taak voor iedereen! Ondergrondse monumenten zijn kwetsbaar, omdat ze onzichtbaar zijn. Bijzondere maatregelen voor bescherming en onderzoek zijn dan ook noodzakelijk. Raakvlak, Intergemeentelijke Dienst voor Archeologie in Brugge en Ommeland, staat in voor het beheer en onderzoek van archeologische resten. Aanleiding tot het archeologisch onderzoek was de vaststelling van sporen bij de aanleg van een riool in de Kosterijstraat in de zomer van 1996. Deze vondsten, aangevuld met de informatie verkregen bij

8. HERTSBERGESTRAAT 8-10,
HUYSE HERSBERGE
CÔTÉ CANAL

de bouw van de eerste huizen in de verkaveling Molendorp en bij het graven van enkele proefsleuven, waren voldoende om te veronderstellen dat er op deze terreinen belangrijke ontdekkingen konden verwacht worden. Gedurende een tiental jaar waren de archeologen actief op de gronden tussen Gistelse Steenweg, Korte Molenstraat, Zandstraat en Pastoriestraat. Vooraleer huizen, Service-flats en een nieuw WZC gebouwd werden, zijn er opgravingen uitgevoerd. Er zijn sporen van Romeinse graven en een vroegmiddeleeuwse nederzetting aangetroffen.

Romeinse graven

Gebouwsporen uit de Romeinse periode kwamen nagenoeg niet voor; er zijn echter wel verschillende graven uit de Romeinse tijd aangetroffen. Wellicht is de bijhorende bewoning op gronden in de omgeving te vinden. Overeenkomstig het toen gangbare ritueel, gaat het bij de graven om crematies, door de archeologen “brandrestengraven” genoemd. Het zijn graven waarbij een gedeelte van de verbrande beenderen samen met een kleine hoeveelheid brandstapelresten (vooral

houtschool) in een rechthoekig kuiltje werden bijgezet. Soms was het graf voorzien van een kleine nis waarin grafgiften werden meegegeven. Het gaat meestal om bekers, kannen en/of borden, met daarin voedsel of drank voor de overledene tijdens zijn of haar reis naar de andere wereld. Van de oorspronkelijke inhoud van het vaatwerk is uiteraard niets meer overgebleven. Opmerkelijk is dat rond de grafkuilen zelf bijkomende sporen zijn aangetroffen die het geheel bijzonder maken. Paalkuilen en grachten wijzen op de aanwezigheid van bovengronds zichtbare elementen. Wellicht gaat het hier om een soort grafmonumenten.

Een nederzetting uit de vroege middeleeuwen

Voor de vroege middeleeuwen behoren de opgravingen aan de Kosterijstraat tot de belangrijkste in Vlaanderen. De bewoning is te situeren in de omgeving van de Zandstraat, de weg die vanaf de Romeinse tijd Oudenburg met de Brugse regio verbond. Bij het archeologisch onderzoek zijn sporen van heel wat huisplattengronden aangetroffen. Het gaat steeds

Emmarij Ducis flore lullie

Insignia sancti

et D. Gerle uxoris eius

Sensu et la fondation.

De la Chapelle de St
Gerard de Herle herbe
fuit et demie par son bon
homme D. Waltherus
vire et chapelain de
monseigneur saint Vitor
fudat. de Lathie de
St Calixte de Cyren
Corroboré par son bon
homme prieur de
de foudres et d'herbe
par fies de St Gerle
Chandier. Ancq autres
delation de St Gerle
Ensemble des foudres et
monseigneur de St Gerle
admette par son bon
homme, Charles Vme
Empereur de Rome

Dns Gerle (Sacellanus sancti Emmarij)
fundator ecclesie sancti Gertrudis
prepositum de Herle herbe.

om verkleuringen in de bodem. Meer is er van de gebouwen niet overgebleven. Alle gebouwen waren uit vergankelijke materialen (hout en/of huttenleem voor de wanden en stro of riet voor het dak) opgetrokken. Ook resten van een tiental waterputten kwamen aan het licht; hun bovenbouw is doorgaans uitgebroken. Eén waterput was opgebouwd op een perfect bewaard houten

karrenwiel. Zoals steeds het geval is bij vroegmiddeleeuwse nederzettingen, zijn de vondsten gering: een beperkte hoeveelheid potscherven, twee glazen kralen, enkele fragmentjes glazen vaatwerk, heel wat stukken van maalstenen, slakkelig materiaal vooral afkomstig van metaalbewerking en wat slecht bewaard dierlijk bot. Enkele spinschijfjes en een fragment van een weefgewicht

verwijzen naar activiteiten in de textielbranche. Een bijzondere vondst is een scramasax (eensnedig zwaard) en de onderdelen van een ijzeren gordelgarnituur die voorzien is van inlegwerk uit zilver en goud. De nederzetting dateert uit de 6de-7de eeuw. Vermoedelijk gaat het om een grote boerderij. Samen met de bewoningssporen aan de overzijde van de Korte Molenstraat en de vindplaatsen in Varsenare en Snellegem, wijst deze site op de enorme rijkdom van het bodemarchief op de zandrug tussen Oudenburg en het Brugse (Bieke Hillewaert).

Net omdat de resultaten van het archeologisch onderzoek op de zandrug tussen Oudenburg en het Brugse en in het gebied Korte Molenstraat, Zandstraat, Pastoriestraat en Gistelse Steenweg en de verkaveling Molendorp van zo'n groot belang zijn voor de geschiedenis van Brugge, kon het OCMW Brugge overtuigd worden om intensief mee te werken aan de archeologische ontsluiting van dit erfgoed. Een groot gedeelte van de opgegraven terreinen bevinden zich immers op gronden van het OCMW (serviceflats Meulewech en WZC Fabiola). De ontsluiting is niet alleen bedoeld voor de bewoners maar ook voor het grote publiek. Dit erfgoedproject kan een meerwaarde bieden voor cultureel geïnteresseerde doelgroepen, maar ook voor de bewoners. De integratie van de archeologische resultaten in het nieuwe Woon- en Zorgcentrum zal op verschillende manieren gebeuren.

De belangrijkste resultaten zijn resten van een bewoningskern uit de vroege middeleeuwen (Merovingische periode). Romeinse sporen beperken zich hoofdzakelijk tot de resten van een kleine necropool uit het Hoge Keizerrijk, terwijl een aantal verspreide structuren uit de metaaltijden dateren. Wat de Merovingische periode betreft, zijn de aangetroffen sporen uniek voor West-Vlaanderen en hebben ze een grote meerwaarde voor de geschiedschrijving van het gebied.

Op het terrein zijn sporen van verschillende vroegmiddeleeuwse huizen teruggevonden. Het belangrijkste huis wordt op ware grootte driedimensionaal gereconstrueerd en die reconstructie gaat van start kort vóór OMD 2010. Het gebouw wordt volledig in een soort

vakwerkbouw bestaande uit hout, huttenleem en stro of riet opgetrokken. De opgegraven sporen waren een strandgreppel -een lineair spoor dat de plaats van de wand aangeeft- en losse paalsporen. Het OCMW wees het werk toe aan Nederlandse specialisten in vakwerk die onder meer ervaring opdeden bij de creatie van archeologische themaparken. Er wordt hiervoor steeds teruggegrepen naar wetenschappelijk onderzoek.

De integratie van een erfgoedontsluiting in een nieuwbouw van een sociaal

project is uitzonderlijk. Bijzonder is ook dat een totaalproject gecreëerd wordt met en voor de nieuwe bewoners van het WZC. Als daar ook nog sociale tewerkstelling (bij de opbouw van het huis) en integratie in de woonomgeving worden aan toegevoegd is het werkelijk uniek. Benieuwd hoe de erfgoedbezoeker dit zal ervaren?

9. HOOGSTRAAT 4, HUIS DIE CAESE (HAVENHUIS)

In de onthaalruimte van het nieuwe Woon-en Zorgcentrum komen nog 'tastbare' resultaten van het archeologisch onderzoek waarvoor een vernieuwende manier van presenteren wordt gezocht.

Uitsluitend op reservatie op de OMD-lijn 050 47 23 24
Inschrijving ook mogelijk via brigitte.beernaert@brugge.be
tot 9 september

Open op
zaterdag 11 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 12 september
van 14.00u tot 18.00u

Hertsbergestraat 8-10 was tot voor kort deel van het refugehuis van proosdij van Hertsberge. De voorgeschiedenis wordt hieronder kort geschetst door archivaris Jan D'hondt.

Het huis Hertsbergestraat 8-10 en de Proosdij van Hertsberge

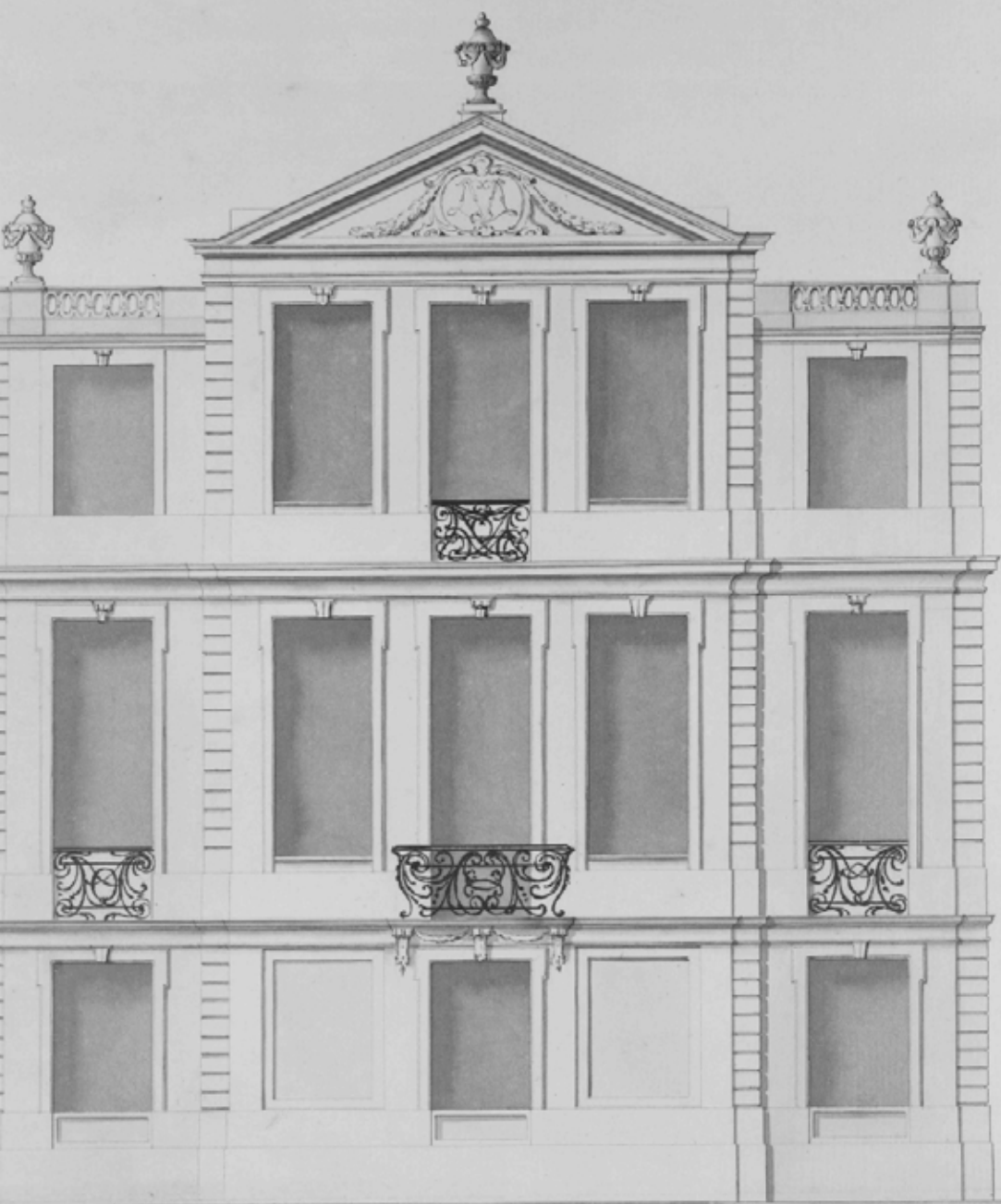

Het huizenblok Meestraat-Hertsbergestraat-Peerdenstraat maakt momenteel nog deel uit van een onderzoeksproject van de Werkgroep Huizengeschiedenis van de vzw Levend Archief, de vriendenkring van het Brugse Stadsarchief.

De huizen Hertsbergestraat 8-10 hebben een lange gemeenschappelijke voorgeschiedenis en zijn pas in 1902 in twee afzonderlijke woningen opgesplitst. Tot aan het eind van de 18de eeuw is dit huis in bezit van het kapittel van de Sint-Donaaskerk en wordt het bewoond door kanunniken. In deze wijk wonen namelijk heel wat religieuze ambtenaren die verbonden zijn aan de Sint-Donaaskerk. Enkel onder het Calvinistisch Bewind (1578-1584) – heel wat kerkelijke eigendommen zijn dan geconfisqueerd – komt het voor een korte periode in privé-bezit. Tussen oktober 1580 en 1584 passeren volgende eigenaars de revue: Pieter Loysier, Pieter de Minou en Gregorius Cloribus. Nadat Brugge zich heeft verzoend met de katholieke Spaanse koning (reconciliatie) keert dit eigendom terug naar de Sint-Donaaskerk.

Een ander opmerkelijk gegeven in de geschiedenis van dit huis is dat het van 1800 tot 1850 één geheel heeft uitgemaakt met het buurhuis Hertsbergestraat nummer 6, beter gekend als de voormalige refuge (vluchthuis) van de Proosdij van Hertsberge. Deze Proosdij, gelegen op het grondgebied van de huidige deelgemeente van Oostkamp, omvat een woning van de proost, een kapel toegewijd aan Sint-Gertrudis en heel wat heidegronden en bossen in het Bulskampveld. De proosdij van Hertsberge behoort toe aan de Sint-Callixtusabdij van Cysoing nabij Rijsel en zou in de tweede helft van de 9de eeuw geschonken zijn door priester Walgarius aan Evrard de Frioul, de stichter van de abdij van Cysoing.

Hoe is de Proosdij van Hertsberge aan een vluchthuis in de Brugse binnenstad geraakt? Nadat deze Proosdij in 1501 verwoest, afgebrand en verlaten is, krijgt men in 1503 de toestemming om een refugehuis op te richten in Brugge. In de toenmalige Kleine Peerdenstraat koopt abt Jan Salembier van de abdij van Cysoing een huis dat

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

the front of the 14th Nov. 1757
B. 1757

eigendom was van het Sint-Martinusklooster in Doornik. De aanwezigheid van dit vluchthuis zorgt voor de nodige uitstraling in deze wijk want na verloop van tijd veranderde de naam van Kleine Peerdenstraat in Hertsbergestraat; de Kleine Calisstraat kreeg de naam Kleine Hertsbergestraat. Het grootste deel van dit vluchthuis wordt na 1665 als particulier woonhuis verhuurd. Onder de vele huurders vinden we af en toe een kanunnik van Sint-Donaas zoals Joseph Rielant die in 1737 een aantal werkzaamheden laat uitvoeren die hij daarna verrekent via zijn huur. Zo bijvoorbeeld plaatst Andries Lermyte *twalf nieuwe glas veisters van oosters glas*. In de 18de eeuw staan er overigens in de rekeningen van de Proosdij heel wat uitgavenposten van verbouwingswerkzaamheden aan het vluchthuis genoteerd.

Op het eind van de 18de eeuw – als een gevolg van de annexatie van onze gewesten bij Frankrijk – komen zowel de refuge van de Proosdij van Hertsberge (nr. 6) als het buurhuis van Sint-Donaas (nrs. 8-10) als ‘zwartgoed’ in privé-handen. Kort daarna – het juiste tijdstip kan door het

ontbreken van een kadastrale registratie niet worden achterhaald – wordt Nicolas Collignon de eigenaar van beide panden. Deze handelaar, afkomstig van Dinant, woont er samen met zijn echtgenote, vier kinderen en een dienstmeid. Enkele jaren na de overgang naar het Hollands Bewind (1815-1830) treffen we er procureur Charles Denet en zijn gezin aan en na hen, procureur Hendrik Claerhoudt. De afbraak van de Sint-Donaaskathedraal en de omvorming van het Paleis van het Brugse Vrije tot rechtbank in de Franse Tijd hebben dus

een weerslag op de aard van de bewoners in de omgeving van het Burgplein. Sinds de Belgische omwenteling is het grote geheel in bezit van bankier Karel Van Wymelbeke-Vercauteren, die het in 1849 verkoopt aan notaris Jan Claerhoudt. Zowel Van Wymelbeke als Claerhoudt verhuren dit complex. In 1850

herstelt notaris Claerhoudt de toestand van vóór 1800; hij splitst het geheel in twee, nl. het huidige nummer 6 en de huidige nummers 8-10 (Jan D'hondt).

Hertsbergestraat 8-10 oogt aan straatkant weinig opvallend. De opeenvolgende opsplitsing en wijzigingen en de gevelvernieuwing in de eerste helft van de 20ste-eeuw zijn daar oorzaak van. De huidige kleurstelling verdoezelt of verzacht het storende baksteenparement van huis nr.10. Aan de reiekant is het pand makkelijker als woonentiteit herkenbaar. Het twee bouwlagen hoge langshuis onder een mansardedak is zeven traveeën breed. De stoffering in het huis verwijst naar de 18de eeuwse en 19de-eeuwse voorgeschiedenis, maar er zijn oudere bouwstructuren bewaard zoals kelders en balkstructuren. Een klein deel van het eigendom

loopt nog achter het huidige Hertsbergestraat 6. Sinds 2003 zijn Hertsbergestraat 8-10 ingericht met exclusieve gastenkamers, enorm gegeerd door de buitenlandse bezoeker. Côté Canal werd uitgeroepen tot mooiste gastenverblijf in België. Het huiselijk karakter zal daar zeker mee te maken hebben. Het is er aangenaam toeven. In het interieur zullen de gang (met marmerimitatie), de inkomdeur (een paneeldeur met oud hang- en sluitwerk), de trap van nummer 8, de eetkamer en zitplaats van nr. 10 en de tuin aan het water te bezoeken zijn. Het pittoreske bijgebouw met loggia aan het water is nog verbouwd in 1927 door de toen jonge architect Maurice Vermeersch (1901-1977).

10.HOOGSTRAAT 6-8
GRAND HOTEL
CASSELBERGH

Eind 18de eeuw bewonen kanunniken het huis. Na de Franse revolutie zijn dat 'gewone' Bruggelingen, wiens namen terug te vinden zijn in de Bevolkingsregisters. De familie Claerhoudt houdt het pand lang in haar bezit (de eerst bekende eigenaar van die familie is Hendrik Claerhoudt, *procureur bij de criminele rechtbank* en afkomstig uit Torhout). Vanaf 1902 is Hertsbergestraat 6-8-10 opgesplitst in verschillende eigendommen. De familie Alfred van Hamme de Stampaertshoucke-Claerhoudt verkoopt het huidige nr. 6 aan Karel van Vlaenderen-

Compernelle en de huidige nummers 8-10 aan Sophia, Clementina en Augusta Potvlieghe (winkeliers). In 1950 is een erfenis reden tot opsplitsing in nummers 8 en 10. Tussen 2002-2003 zijn beide huizen opnieuw één eigendom. Hertsbergestraat 6 vaart een eigen koers.

HOTEL
AAAA

Uitsluitend op reservatie
op de OMD-lijn 050 47 23 24
Inschrijving ook mogelijk via
brigitte.beernaert@brugge.be
tot 9 september

Open op
zaterdag 11 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 12 september
van 10.00u tot 18.00u

Aansluitend op het Landhuis van het Vrije op de Burg en op het einde van het doodlopend straatje in de Hoogstraat werd in 1765-1767 een nieuw huis gebouwd in opdracht van het bestuur van het Brugse Vrije. De *Oude Caese*,

zoals het huis nog in 1645 wordt genoemd, is dan gesloopt.

Het Brugse Vrije was een autonome economische, rechterlijke en administratieve territoriale eenheid die naast de Stad Brugge functioneerde. Het Vrije nam een belangrijk deel van het huidige West-Vlaanderen en Zeeland in.

De *Oude Caese* was eigendom van het kapittel van de Sint-Donaaskerk en kwam pas op 13 december 1629 in het bezit van het Brugse Vrije. In 1596 verkocht Maertin Jacques, kanunnik van de Sint-Donaaskerk het huis

(tijdelijk) aan Gillis Coucke en Antonio Gallo de Salamanca (eigenaar van huis Casselberg). Op dat ogenblik kon Sint-Donaas geen eigendomstitel of *letteren van proprieteit* meer voorleggen. Ze wisten enkel dat ze het al *honderd jaar en tijts meer* in bezit hadden. De *Oude Caese* wordt omschreven als *streckende achterwaerts totter reye, met een galderie neffens het huis*. In 1615 is het opnieuw eigendom van Sint-Donaas en dit tot eind 1629.

In 1765 wordt de nieuwe Caese gebouwd door meester-metselaar Eugenius Goddyn (1722-1798) in samenwerking met meester-

timmerman (en beeldhouwer) Pieter Madere (1694-1780), steenhouwer Pieter Bral en plafonneur Joannes Van Sassenbrouck: Brugse topvakkui op dat ogenblik. De opdrachtgever is Andries van den Bogaerde, schepen en thesaurier van het Brugse Vrije, die een fundatiesteen liet in metselen in het keldergewelf.

Eugenius of Eugène Goddyn (1722-1798) was de zoon van metselaar Pieter G. Hij kreeg zijn opleiding aan de Stedelijke Academie in Brugge. In de tweede helft van de 18de eeuw was hij samen met

Emmanuel van Speybrouck en Joannes Van Sassenbrouck actief als bouwpromotor. Dit

aannemerstrio realiseerde verschillende monumentale classicistische gebouwen

11.KUSTLAAN 182, WATERTOREN (ZEEBRUGGE)

in Brugge. In 1759 bouwde Eugenius de tuinvleugel aan het Hof van Pittem in de Heilige-Geeststraat 4, in 1765 het huis Die Caese en in 1768 het college van de Engelse jezuïeten aan de Spiegelrei.

In het Rijksarchief van Brugge

is een ontwerptekening van de reiegevel bewaard die mogelijk aan E. Goddyn mag toegeschreven worden.

Het twee bouwlagen hoge huis, afgedekt met zadeldak, is niet

minder dan 28 meter diep. De straatgevel in rococostijl telt vijf traveeën met een centraal deel (een risaliet) dat extra beklemtoond wordt door de bekroning met een driehoekig fronton. Het fronton is gevuld met het arduinen wapenschild van het Brugse Vrije, afgewerkt met koperen sierelementen. De vensteropeningen zijn licht segmentboogvormig en hebben ramen met grote roedeverdelingen. De straatgevel is bepleisterd, maar wordt geaccentueerd door blauwe hardsteen die gebruikt is voor het lijstwerk, de voluten en het fronton. Op de arduinen latei van het keldervenster rechts in de plint staat de datum 1765.

Het loont de moeite om ook de achtergevel aan de reie te bewonderen. Deze gevel is streng classicistisch van opbouw en verwijst enkel in het smeedijzeren balkonhek op natuurstenen consoles naar de rococo. Volgens

de Romeinse cijfers onder het fronton is de gevel afgewerkt in 1767. De bouwperiode 1765-1767 is net de overgangsfase tussen de wat frivole rococostijl en het classicisme. Dit classicisme wordt gekenmerkt door een strak lijnenspel met geprofileerde blauwe hardstenen lijsten, vensteromlijstingen en een fronton, die zorgen voor een subtiel licht-en schaduwspel. Op de arduinen lijsten werd het steenhoudersmerk van Adrien Mondron (1743-1784) ontdekt.

Mondron leefde en werkte in

Arquennes en was zoon van de steenhouwer Gaspar Mondron die ook vaak blauwe hardsteen in Brugge leverde. Adrien Mondron stierf op 20 september 1784 in het Sint-Janshospitaal in Brugge. Hij kwam vaker in Brugge voor levering van natuursteen voor de kerk van de Duinenabdij aan de Potterierei, werd hier ziek, mogelijks als gevolg van een werfongeluk.

De 'perfecte' reiegevel is ontworpen volgens de Gulden Snede (0,618/1).

Het huis is tussen 1991-1992 gerestaureerd in opdracht van het Vennootschap voor het Behoud van Historische Gebouwen (Paribas) dat het in 1988 had gekocht. Het werd tijdens de restauratie in 1991 voor het eerst opengesteld n.a.v. Open Monumentendag. Het vooronderzoek naar het oorspronkelijke kleurgebruik en de nieuwe stoffering van het interieur werden toen in een omstandige studie toegelicht. Sindsdien is het huis niet meer opengesteld voor het grote publiek. Een (vernieuwde) kennismaking is een aanrader.

Het Huis Die Caese is sinds

12. KRUISVEST DE SINT-JANSMOLEN

2009 aangekocht door het Havenbestuur van Zeebrugge en functioneert nu als Havenhuis.

Het interieur

De plattegrond en de verdeling van de ruimten zijn zeer specifiek. Een tussenmuur van voor naar achtergevel scheidt zowel op de beneden- en bovenverdieping vestibule, trappenhuis en salons en de slaapkamers van de dienstgang en de dienstlokalen. Nagenoeg alle vertrekken waren vanuit die gangen bereikbaar zodat het huispersoneel 'ongezien' kon bedienen. Op beide verdiepingen is een enfilade van vijf opeenvolgende ruimten te ontdekken. De voorste en achterste ruimten zijn geflankeerd door zgn. antichambres, boudoirs en parloirs.

De centrale inkomdeur geeft toegang tot de vestibule (die fungeerde als wacht ruimte) en verder naar het trappenhuis met de merkwaardige trapleuning in houtsnijwerk in rococostijl. In de trapleuning is het wapenschild van het Vrije ingewerkt. De maker van de trap is beeldhouwer Judocus Faulte.

Na het trappenhuis volgen twee salons met marmeren

schouwen, verfraaid met stucboezems. De lambrizeringen, de schouwboezems, de deuren en de ramen werden op basis van teruggevonden sporen in de oorspronkelijke kleuren herschilderd. Het eerste salon kreeg een afwerking in grijze tinten, het tweede in lichtgroene schakeringen. Het salon aan de waterkant is rijk gestoffeerd met marmeren schouw, lambrizing en textielbehang. Op het plafond een centrale rozet in rococostijl en fraai plafondlijstwerk. De drie schouwen zijn telkens in een andere marmersoort. Ze werden geleverd door Pieter Thomas. Zowel op de beneden- als bovenverdieping zijn de 'reiekamers' het rijkelijkst versierd.

Op de verdieping bevindt zich het zg. *chambre de la maîtresse*, met een verdoken deur naar een trap die naar een poortje aan de reie leidt. Een vluchtweg?

De interieurs zijn een interessant voorbeeld van de 18de-eeuwse levensstijl. Een uitgesproken zin voor verfijning en luxe werden toen erg belangrijk voor de rijke bevolgingsklasse.

Uitsluitend op reservatie
op de OMD-lijn 050 47 23 24
Inschrijving ook mogelijk via
brigitte.beernaert@brugge.be
tot 9 september

Open op
zaterdag 11 september
van 14.00u tot 17.00u
zondag 12 september
van 13.00u tot 17.00u

Deelnemer Monumentenprijs

Ieder jaar kent de Vlaamse
Regering een Vlaamse
Monumentenprijs toe voor een
recente verwezenlijking met
bijzondere verdiensten op het
vlak van monumentenzorg,
landschapszorg of archeologie.

De genomineerden worden gekozen uit een lijst kandidaten die voorgelegd wordt door de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschapszorg. Grand Hotel Casselbergh is een van de kandidaten en wordt om die reden ook in 2010 opengesteld.

Op OMD 2009 bezochten ruim 1000 belangstellende de werf van het 'Grand Hotel Casselbergh' tijdens de intensieve restauratiewerkzaamheden aan de zeer waardevolle historische panden. Vaak werkten er honderd mensen per dag. Eind 2009 logeerden gasten in dit historisch

gedeelte. Enkele maanden later is het volledige hotel, met veelbesproken nieuwbouw, feestelijk geopend. Ook benieuwd hoe het er vandaag uitziet?

Ondanks jarenlange verkrotting en leegstand waren de skeletten van de laatmiddeleeuwse huizen goed bewaard. De interieurs daarentegen waren belaagd door houtaantasting, weggebroken vloeren, zwammen, duiven. Ook waren veel waardevolle interieurelementen zoals schouwen en deuren ontvreemd. In lijn met de huidige opvattingen in de monumentenzorg (of erfgoedzorg) werd geopteerd

13. KRUISVEST, DE KOELEWEI

voor maximaal behoud en restauratie in de vergroeide toestand. Door de toestand van de huizen kwam dat in de praktijk wel neer op een harde aanpak omdat nieuwe draagvloeren werden geplaatst, zware infrastructuur geïnstalleerd, alle buitenschrijnwerk vernieuwd en zeer veel interieurelementen gereconstrueerd. De restauratie van het interieur is de grote verdienste van de bouwheer, het bouwbedrijf van de familie Degroote en talrijke onderaannemers.

De opbouw van het classicistische herenhuis Casselberg is volledig gerespecteerd. Op de koetsendorrit sluit centraal de vestibule met trappenhuis aan. Dit is ongetwijfeld de blikvanger van dit gebouw: een dubbele bordestrap met wanden die versierd zijn met Dorische, Ionische en Corinthische zuilen en pilasters en afgedekt met een koepelgewelf. Het pleisterwerk is hersteld en aangevuld en de trapleuning is hermaakt op basis van oude foto's. De drie salons 'en enfilade' aan de straatzijde sluiten op dit gerestaureerd trappenhuis aan.

Nieuwe vleugeldeuren waren nodig en 19de-eeuwse marmeren schouwen werden aangekocht om

het oorspronkelijk beeld zoveel als mogelijk te herstellen.

Het huis De Zeven Torens, met de koetsenpoort in het huis Het Frans Schild, is minder rijk gestoffeerd. Ook hier zijn er verschillende salons aan de straatzijde en een groot salon achteraan. Onder dit huis bevindt zich een laatmiddeleeuwse kelder met kruisribgewelven op een rij Doornikse zuilen. Vandaag is hier een wellnessruimte voor de hotelgasten ingericht.

Decennialang verval is dankzij deze zeer arbeidsintensieve restauratie eindelijk weggewerkt. De Hoogstraat kreeg opnieuw allure.

Open op
zaterdag 11 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 12 september
van 10.00u tot 18.00u

Een medewerker van TMVW begeleidt de bezoekers op hun ontdekkingsstocht.

De watertoren is een verdeelpunt van de brochure van de zoektocht '125 jaar kusttram: De Zaak Malchance. Een trammysterie

voor echte speurneuzen'.

Om de mensen thuis van voldoende drinkwater te voorzien, is er een uitgebreid net van grote en kleine leidingen nodig. Het grootste deel van het patrimonium van drinkwatermaatschappijen zit onder de grond. Watertorens zijn de enige, maar wel erg opvallende symbolen van de drinkwatermaatschappijen in het landschap. Vaak zijn ze een uitgesproken landmerk.

BR

GO

14.L. COISEAUKAAI
(AANLEGKADE);
DE BELGICA

De watertoren is een belangrijke schakel in het watervoorzieningsproces. Het voornaamste doel ervan is de waterdruk voor de gebruikers constant te houden. De toren is bovendien een buffer of reserve om in periodes van hoog verbruik toch over voldoende water te beschikken.

Ir. Felix Riessauw (1912-1999), professor aan de Gentse universiteit en verbonden aan het bekende Labaratorium Magnel voor gewapend beton, ontwierp in 1961 de watertoren in Zeebrugge.

Felix Riessauw was ook de ontwerper van de watertoren in Gent (Maïsstraat) in 1955, de watertoren in Oostende (1961) en mogelijk de watertoren in Sint-Amandsberg (1968). Voor de watertoren in Zelzate, in 1952 ontworpen door arch. Geo Bontinck, was F. Riessauw de raadgevende ingenieur.

De watertoren in Zeebrugge is 40,33 m hoog en de inhoud van de kuip heeft een capaciteit van 500 m³ of 500 000 liter water. Deze 'lantaarn'-toren is van het type C2 en gebouwd op een ronde plattegrond. De kuip is bekleed met baksteen en de bovenbouw

kraagt uit op een boogjesfries. Het parement is doorbroken door kleine vensteropeningen die voor voldoende licht zorgen.

Boven in de toren kan men genieten van een uniek uitzicht op Zeebrugge.

Open op
zaterdag 11 september
tussen 14.00u en 18.00u
zondag 12 september
tussen 10.00u en 18.00u

Windmolens zijn waarschijnlijk ontwikkeld in het voormalige graafschap Vlaanderen. Watermolens en rosmolens waren toen al langer in gebruik. De bevolkingsexplosie in de Vlaamse steden, vanaf de 12de eeuw, gaf aanleiding tot het zoeken naar innovaties om graan sneller en efficiënter te malen. Op dat moment was graan immers de

grondstof van de voeding. Een windmolen met een verticaal gevlucht leek de beste oplossing. De oudste bronvermelding van een windmolen bij ons dateert uit 1183. 13de-eeuwse documenten vermelden vaker windmolens. Het 'winderige' Noordzeeklimaat leende zich prima tot dit type van molen. Abdijen en adellijke families speelden een pioniersrol bij het bouwen ervan, want hierdoor versterkten ze hun machtsposities. Ook de molenterminologie is een uitgesproken Vlaamse zaak. In het Zuid-Nederlands is de

woordenschat voor de talrijke molenonderdelen bijzonder groot. Windmolens zouden vanuit Vlaanderen verder zijn verspreid naar Zuid-Engeland omstreeks 1200, naar Nederland in 1240, naar Duitsland in 1297 en naar Frankrijk op het einde van de 13de eeuw.

In Brugge waren in de 13de eeuw zeker windmolens aanwezig. Dit is ook het ogenblik waarop ze overal in Vlaanderen als *paddenstoelen* uit de grond rijzen.

Op het stadsplan van Marcus Gerards uit 1562 staan maar liefst 25 staakmolens afgebeeld. Van vele van deze molens is de naam gekend. In het begin van de 19de eeuw waren 30 molens op de vesten.

Een molen kon voor 500 tot 1000 inwoners malen en dit door gebruik te maken van natuurlijke energiebronnen zoals wind (water bij de watermolens). Molens zijn dan ook passende illustraties van ons jaarthema.

Door de opkomst en het succes van de stoommachines verdwenen de molens systematisch. Tot 1880 waren nog 1963 windmolens in België. Maar tijdens de Eerste

Wereldoorlog werden veel molens gesloopt omdat ze te vaak als observatiepost of voor het doorseinen van berichten werden gebruikt.

Vandaag zouden in Vlaanderen nog ruim 150 windmolens zijn bewaard. Daarvan staan er vijf in Brugge.

De Sint-Janshuismolen is een staakmolen op vier teerlingen, net als de Bonne Chieremolen naast de Kruispoort.

Hij is gebouwd op een molenwal of molenberg in 1769 in opdracht van het ambacht van de bakkers. De molen bestaat uit twee delen: het staande werk (het gebouw) en het gaande of draaiende werk (de mechanische inrichting met wielen, schijflopen, assen en werktuigen). De vier teerlingen (in Brabantse kalkzandsteen en baksteen) zijn gemetseld op de molenwal. In noorderlijk en zuidelijke richting liggen ze hoger. Boven de teerlingen liggen houten blokken waarop kruiselings boven elkaar balken, de kruisplaten, rusten. Het molenhuis draait op en rond een zware staak die recht gehouden wordt door schuine schoorstukken die op kruisplaten rusten. Op de kop van de staak draait een zware steenbalk

waarop op de uiteinden van de steenlijsten rusten. Het molenhuis met stijlen, balken en weegbarden is daaraan opgehangen. De wanden van het molenhuis zijn met hout bekleed. De kant die naar de windrichting wordt gekeerd is de windveeg. De wand met de ingang naar de molen is de voorweeg. De ingang is gesitueerd ter hoogte van de maalzolder. De voorweeg en de bekapping zijn bekleed met eiken leien.

De onderste trede van de trap, waaronder de staart loopt, is er met twee stijlen (de papen) verbonden. Aan het uiteinde van de staart hangen loopschoren die schuin tegen de grond steunen om de molen uit de wind te houden. Het kruiwerk met het wiel zijn er aan bevestigd. Door het opwinden van de ketting wordt de molen in de juiste positie voor de wind gebracht.

In de molen zijn inschriften te ontdekken met namen van de molenaars. De oudste dateert uit 1788: *FSK/1788*. Anderen zijn *A. Roose/1790*, *Frans/Verriest/ 1805* en *J.V./ 1809*. Op de ijzerbalk staat de bouwdatum 1770 ingegrift.

De Sint-Janshuismolen is maalvaardig.

Het interieur en de werking van deze 18de-eeuwse molen spreken tot ieders verbeelding. De stadsmolenaar leidt u graag rond!

15.NIEUWE GENTWEG
TUSSEN 49-51,
TEN EECKHOUTE

Open op
zaterdag 11 september
tussen 14.00u en 18.00u
zondag 12 september
tussen 10.00u en 18.00u

In september 1991 kocht de Stad Brugge de Bosterhoutmolen uit Meulebeke voor één symbolische frank. Hij moest in Meulebeke plaats ruimen voor de aanleg van de provinciale weg Tielt-Ingelmunster. Vanaf 1971 had de gemeente Meulebeke zelf voorstellen uitgewerkt om de molen te verplaatsen of na de aanleg van de weg te herbouwen

in zijn vertrouwde omgeving.

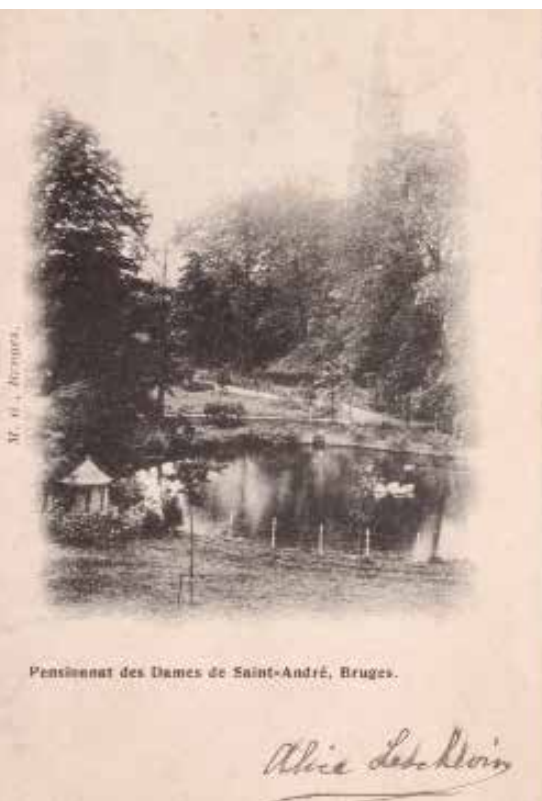
De Bosterhoutmolen werd in 1980 ontmanteld, maar wegens gebrek aan financiële middelen bleek een heropbouw onmogelijk. Er werd onderzocht of de molen naar Bokrijk of naar Torhout kon worden overgebracht.

Brugge bracht de redding. Op 6 februari 1992 werd de ontmantelde molen met de 17 ton wegende molenkast overgebracht naar het atelier van de molenbouwers Peel uit Gistel en hier op de Kruisvest werd een nieuwe molenwal opgericht op de plaats waar tot in 1822 de houten graanmolen de Koelewei stond. De voormalige Bosterhoutmolen kreeg na de heropbouw daarom die naam.

De (nieuwe) Koelewei

De Koelewei is net als de Sint-Janshuysmolen een houten staakmolen. De originele molen dateert uit 1765 en was gebouwd door Joannes Vander Scheure.

Het is een twee-zoldermolen met op de haverzolder een haverpletter en op de steenzolder maalstenen.

Pensionnat des Dames de Saint-André, Bruges.

Alice Schellin

De reconstructieplannen en het uitgebreide lastenboek voor de Koelewei zijn opgemaakt door de Stad Brugge zelf. De reconstructiewerken werden in 1996-1997 uitgevoerd door de tijdelijke aannemersvereniging Nijs-Wieme uit Deinze.

Bij de reconstructie is geopteerd om de zgn. kruisplaten en teerlingen, waarop de molen steunt, niet zichtbaar te laten, maar in een ronde bakstenen voet of torenkot in te werken. De windveeg werd bekleed met duizenden eikenhouten leien en de molenkast gebeitst in een imitatie-notelarenhout. De wieken, met een vlucht van

24 meter, vallen op door de afwerking met wijnrode, blauwe en witte kleuren (de Brugse kleuren). De molen werd op 22 mei 1997 feestelijk ingemalen.

Ook hier begeleidt een molenaar de bezoekers.

Open op
zaterdag 11 september
tussen 14.00u en 18.00u
zondag 12 september
tussen 10.00u en 18.00u

Waarom de Belgica op het
programma van OMD Brugge?

Brugge en haar rijkdom en
faam zijn onlosmakelijk met
de zee verbonden. Op OMD
2010 krijgt het element 'water'
en dus ook de zee de grootste
aandacht. Het oceanografische
onderzoekschip de 'Belgica'
is bij erfgoedliefhebbers
onvoldoende of niet gekend. Het

wetenschappelijk onderzoek
dat er gebeurt, is nochtans voor
ieder van ons erg belangrijk,
zeker voor kustbewoners. Het
schip biedt het ideale platform
om de 'zee', die ons leven op
allerlei manieren beïnvloedt,
beter te leren kennen. Het
levensnoodzakelijk maritiem-
wetenschappelijk onderzoek
dat vanop de Belgica wordt
uitgevoerd, zal worden geduid:
Wat met de klimatologische
veranderingen en de metingen
daarvan op de Noordzee en
de estuaria? Hoe gezond of

16. OUDE BURG 21,
DE BRANDSTRAATJES,
DE TUIN EN DE ORANJERIE
AAN HET WATER

vervuild zijn onze kustwateren? Hoe werkt het ecosysteem van de Noordzee? Wat zijn de geheimen van de zeebodem? In de Noordzee gaan natuur en ecologie, economie en erfgoed onbetwist samen.

Het schip is bijna tweehonderd dagen per jaar op zee. Omdat een efficiënte werking binnen het bestaande budget essentieel is, is het zeer uitzonderlijk dat het schip voor OMD in Brugge aanmeert.

Een bezoek aan de Belgica is niet te missen. Wetenschappers zullen u aan boord meer uitleg geven.

De Belgica is 50,9 meter lang en 10 meter breed en heeft een maximale diepgang van 4,6 meter. Het schip vaart aan een snelheid van 12 knopen dit is ongeveer 22 km per uur. Het is ontworpen voor een heleboel opdrachten. Het moet een massa metingen kunnen verrichten, kunnen werken als een vissersboot, alle mogelijke soorten stalen verzamelen en ze verwerken in gespecialiseerde laboratoria. Als de basisruimten van het schip niet volstaan, worden speciaal ingerichte containers meegenomen. De Belgica kan op korte tijd worden omgetoverd tot een gespecialiseerd laboratorium. De Belgica heeft vijf niveaus. De brug is uiteraard het zenuwcentrum (met het stuurhuis). De bemanning (maximaal 31 personen: 15 bemanningsleden en 16 wetenschappers) 'wonen' en eten op niveau 4 waar zich de hutten, de mess en de sanitaire voorzieningen bevinden. Ook de radiokamer bevindt zich op niveau 4. De verschillende laboratoria zijn ingericht op niveau 3 en de machinekamer en de voorraadkamer zitten op niveau 2 en 1 (30 personen op een missie van 20 dagen zijn

goed voor 1800 maaltijden en honderden kilo's proviand). Een oceanografisch schip is te herkennen aan de vele kranen waarmee het is uitgerust.

Dit unieke schip komt omwille van zijn polyvalente karakter niet alleen tegemoet aan de noden van Belgische wetenschappelijke teams die actief zijn in de mariene wetenschappen maar aan heel wat buitenlandse teams waarmee door Europese onderzoeksprogramma's samenwerking is voorzien.

De Belgica is net 26 jaar oud, niet oud genoeg om varend ergoed te zijn! Er wordt gehoopt binnen een vijftal jaar een nieuw schip te kunnen bouwen. Na 30 jaar zijn de wetenschappelijke uitrustingen en de mogelijkheden ervan immers te beperkt voor nieuw, actueel onderzoek.

Voorgeschiedenis

Gustave Gilson (1859-1944), professor aan de Katholieke Universiteit Leuven en directeur van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, was een van de eerste Belgische oceanografen die een uitgebreide

studie wijdde aan zeeorganismen in de Noordzee. De Belgica, pas veertig jaar na zijn dood gebouwd, mag onbetwist als zijn geesteskind worden omschreven. Hij droomde van een schip dat *steeds de zee kan kiezen, kan varen waar en wanneer het wil en waar aan boord alles ten dienste staat van de wetenschappelijke activiteit.*

In 1970 pas werd het project voor het opstellen van een mathematisch model voor de Noordzee opgestart. Tussen 1970 en 1976 hebben de Belgische universiteiten en de overheid hun krachten gebundeld om dit op punt te stellen. De bedoeling was en is om inzicht te krijgen in de mechanismen die de werking van het mariene ecosysteem regelen en die te vertalen in wiskundige modellen.

De BMM (Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee en het Schelde-estuarium) werd in 1976 opgericht, met Georges Pichot als directeur. Oorspronkelijk bestond het programma van de BMM uit het opstellen van computersimulaties van uiteenlopende mariene processen zoals de voorspelling van

stormgetijden, de gevolgen van zandontginning, de bestemming van baggerslib, de verspreiding van olievlekken,...maar snel kwam daar het interuniversitair oceanisch onderzoek bij. Een eigen onderzoeksschip werd een noodzaak. Pas op 7 november 1979 gaf de regering groen licht voor het oceanografisch schip dat op de Boelwerf van Temse werd gebouwd. Kostprijs was meer dan 11 miljoen euro. De Belgica werd op 11 oktober 1984 gedoopt.

Het schip is eigendom van de Belgische Staat en de federale minister van wetenschapsbeleid is hiervoor bevoegd. Het beheer

wordt waargenomen door de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (een departement van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen). De uitbating wordt toevertrouwd aan de Marinecomponent van Defensie die de bemanning levert en de logistieke ondersteuning.

Jaarlijks is circa 2 miljoen euro nodig voor de operationele uitbating van het schip en zijn uitrustingen. Momenteel is Luc De Maesschalk, korvetkapitein stafbrevethouder, commandant van de Belgica.

Naamgeving

De huidige Belgica verwijst niet naar het legendarische schip van Adrien de Gerlache. De naam van het oceanisch onderzoekschip moest in de landstalen op dezelfde manier kunnen worden geschreven en uitgesproken en tevens het nationale karakter van het schip benadrukken.

Open op
zaterdag 11 september
van 14.30u tot 18.00u
zondag 12 september
van 14.30u tot 18.00u

De tuin die op de Open Monumentendagen te bezoeken is, hoort bij het voormalige huis Dujardin, Garenmarkt 10, vanaf 1877 het Sint-Andreasinstituut en vandaag de residentie ten

Eeckhoute.

Historica Catharina D'hooghe, van het voormalige Sint-Andreasinstituut, onderzocht de voorgeschiedenis van de site, Garenmarkt 10 en de ganse wijk. Een compacte versie van de opzoeken werd in 1996 gepubliceerd in *het Sint-Andreasdomein te Brugge en zijn bewoners*. Daarin zijn alle gegevens over de opeenvolgende eigenaars verwerkt.

Het ontstaan van het domein gaat terug tot 1386 wanneer ridder Boudin de Vos zes naast elkaar gelegen bouwkavels op de Garenmarkt aankoopt.

Met de Franse revolutie was het domein van de Eekhoutabdij nationaal bezit geworden en in drie loten verkocht. De zoon van apotheker Ignace Roels die een prachtige 18de-eeuwse tuin had laten aanleggen op een terrein grenzend aan de abdij, kocht de abdij van ten Eekhoute en voegde het bij de 18de-eeuwse tuin. In 1821 werd dit bezit in twaalf loten openbaar verkocht. Koopman Jacques Dujardin kocht alle loten aan de zuidkant van de reie op, waaronder de prachtige tuin en de boomgaard. Zijn dochter Thérèse

erfde dit en verkocht het in 1834 door aan haar broer bankier Felix Dujardin (1789-1849). Hij voerde onmiddellijk grootse werken uit zowel aan het huis als aan de tuin.

Op de plaats van de vroegere boomgaard van de Eekhoutabdij liet Dujardin een merkwaardige Engelse tuin aanleggen naar het ontwerp van de Leuvense tuinarchitect Egidius Rosseel (1800-1877). De 18de-eeuwse tuin

ernaast had toen al heel wat van zijn pracht verloren. De S-vormige vijver met het sierlijke bruggetje, gevoed door de reie, bevindt zich vermoedelijk wel op de plaats van de vijver van de abdij.

Tot de opsplitsing en de verkoop van een deel van het Sint-Andreasinstituut was de tuin een van de grootste en meest opmerkelijke privé-tuinen in Brugge. Er werden in de 20ste eeuw echter heel wat nieuwe gebouwen op het terrein neergezet.

De botanische tuin van Dujardin is nog gedeeltelijk bewaard. Een waardevol bomenbestand met beuken, olmen, populieren, rode esdoorn en watercypressen zijn vandaag nog te bewonderen.

De kapucijnen en brand

Het klooster van de kapucijnen in de Boeveriestraat staat dit jaar niet op het programma. De orde speelde wel een historische rol bij de brandbestrijding in de stad en bezit een schilderij dat dit illustreert.

De kapucijnen, blootsvoets, in hun bruine pij met kap (de cappucina) en met lange baard, waren een vertrouwd beeld in de stad en zeker in de buurt van de Meersen en West-Brugge waren ze erg geliefd, omwille van hun grote dienstbaarheid. Tijdens de grote pestepidemies in Brugge in 1666-1669 stonden de broeders, zoals de alexianen trouwens, in voor de verzorging van zieken. Als herkenningsteken voor eventuele besmetting liepen ze in de straten met een peststok. Ook tijdens de cholera- en tyfusplagen stonden ze ter beschikking van de bevolking. Maar niet alleen bij ziektes boden de kapucijnen hulp. Ook bij brandalarm snelden ze toe en stonden ze in voor de bluswerken. De middelen om branden te bestrijden waren miniem: ladders, brandhaken en lederen emmers. Deze laatste waren versierd met het Brugs stadswapen en konden gebruikt worden om water uit de reien te halen en zo een ketting te vormen tot de brandhaard. De stad had dit blusmateriaal over het grondgebied verspreid, in de zogenaamde

speytekoten.

In het klooster in de Boeveriestraat wordt een interessant 18de-eeuws schilderij bewaard van de heilige Donaas die aanroepen wordt tegen vuur. Sint Donaas mag hier niet verward worden met de aan Brugge sterk verbonden heilige Donatianus, die op het einde van de 4e eeuw bisschop van Reims was. In 863 werden zijn relieken naar Brugge overgebracht waardoor hij patroonheilige werd van de burchtkerk op de Burg. De heilige Donaas (van Münster EIFEL) is echter een Romeinse soldaat uit de 2de eeuw. Hij wordt afgebeeld met harnas, helm, rode mantel en legersandalen. Als attribuut draagt hij een martelaarspalm en een bliksemschicht. Die verwijst naar het Legio Fulminatrix (het Bliksemlegioen) waarin hij dienst deed. Die bliksem verwijst eveneens naar Donar, de Germaanse god van bliksem en donder. Daarom dus wordt Donaas aanroepen tegen vuur, blikseminslag en hagelbuien. Dit laatste heeft te maken met de overbrenging van zijn relieken in 1652 van Rome naar Münster EIFEL toen gietende regen en hagelbuien veranderden in prachtig weer. Zijn feestdag valt op 30 juni.

Het mag ons dan ook niet verwonderen dat juist de kapucijnen, die in Brugge de branden blussen, een altaarstuk lieten schilderen

ter ere van de heilige Donaas. In een diagonale compositie knielt Donaas neer. Zijn blik is gericht naar Christus, gezeten op wolken, die zijn kruis vasthoudt en zijn wonden toont. Engelen reiken de Romeinse krijger een palm en een lauwerkrans aan. Deze staan symbool voor het martelaarschap en de eeuwige roem. Het onderste deel van het doek is interessant. Enkele Brugse gebouwen zijn duidelijk herkenbaar. Links het belfort, waarvan de stompe spits het gevolg was van de brand van 1741. Vervolgens de rijzige toren van de Onze-Lieve-Vrouwekerk, waarvan de hoektorentjes in 1759 afgebroken werden. Tenslotte de Sint-Salvatorskerk met de (korte) middeleeuwse toren en het houten klokkenhuis die in 1839 door een brand sterk beschadigd zullen worden. Het werk is noch getekend noch gedateerd. Dankzij de silhouetten van het belfort en de toren van de Onze-Lieve-Vrouwekerk kan niettemin een datering naar voren geschoven worden. Het doek kan pas na 1759 zijn geschilderd vermits de hoektorentjes van de toren van de Onze-Lieve-Vrouwekerk er niet prijken. Eén van de meest toonaangevende schilders in die periode in Brugge is Jan-Antoon Garemijn (Brugge 1713-1799). Toch herkennen we, in de Christusfiguur en de engelen, zeker niet de hand van de virtuoze meester. De veel

gevraagde Garemijn, indien hij al de auteur is van dit altaarstuk, werd bijgestaan door een leerling. Het contrast in uitvoering tussen de boven- en onderhelft is te groot. Het zachte coloriet van het stadslandschap, het gebruik van hoogsels voor lichtaccenten in de op de grond liggende attributen en de expressie in Donaas zijn wel elementen die in de richting van Jan-Antoon Garemijn wijzen. Tussen de Sint-Salvatorskerk en Donaas valt het kapucijnenklooster op toen nog gelegen op de Vrijdagmarkt, met aan het portaal twee paters. Kortom een religieus schilderij met een uniek en uitermate interessant Brugs panorama (Benoit Kervyn).

BR

GO

17. OUDE OOSTENDSE
STEENWEG 91-93,
DE ZANDWEGEMOLEN

Felix Dujardin bouwde in enkele jaren tijd zijn financiële instelling uit tot één van de belangrijkste lokale banken van het jonge België. Naast *bankieren* lanceerde hij zich ook in de industriële ontwikkeling en trok de eerste industriële revolutie in Brugge mee op gang. Hij was voorzitter van *Cercle de l'Industrie et du Commerce* en richtte in de jaren 1840 twee fabrieken op. De belangrijkste was de katoenspinnerij in Assebroek, net buiten de Gentpoort. Meer dan honderd werknemers konden een tijdlang genieten van werk en (voor de tijd) zeer vooruitstrevende sociale voordelen. Felix Dujardin overleed in 1849. Hij was getrouwd met Françoise Sabot, een bekende *kantenmadam* in Brugge. In 1874 kwam echter een eind aan dit succesverhaal van de familie Dujardin door de faling van de bank, veroorzaakt door onvoorzichtige speculaties in het buitenland en het afsluiten van gewaagde leningen. De faling Dujardin was een ware economische catastrofe voor Brugge, die zich nadien maar moeizaam herstelde.

Open op
zaterdag 11 september
tussen 14.00u en 18.00u
zondag 12 september
tussen 10.00u en 18.00u

Via het Winterstraatje bereikt de bezoeker de tuin en de orangerie van het voormalige huis de Halleux, nu Hof Lanchals.

Charles-François Custis (1704-1752) en zijn schoonmoeder Catherine de Cridts-Wouters sloten in 1746 een contract waarin stond dat het jonge echtpaar Custis-de Cridts *alle noodige reparatien en embellissemerten ende melioratien* aan het woonhuis in de Oude Burg op eigen kosten mocht laten uitvoeren. Het huis was op dat ogenblik maar voor de helft in hun bezit.

Charles Custis moet een boeiend man zijn geweest met tal van interesses. Hij liep school bij de jezuiten in de Boomgaardstraat, trok toen naar Leuven voor een opleiding in de rechten en woonde nadien wellicht korte tijd in Gent, waar hij als beginnend advocaat verbonden was aan de Raad van Vlaanderen. Op 28 januari 1728 trouwde hij met de rijke Brugse erfgename Angeline de Cridts. Vanaf 1731

was hij als magistraat actief in zijn geboortestad. Op 6 oktober 1735 werd hij verkozen als schepen, ambt dat hij in 1751 nog uitvoerde als hij een aanstelling als commissaris van de fortificatiewerken kreeg. Hij stierf op 27 februari 1752 amper 48 jaar oud. Rond 1745 stelde hij twee rijk geïllustreerde handschriften op die vandaag in de Universiteitsbibliotheek in Gent worden bewaard (*Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Ville de Bruges en Mémoires pour servir à l'histoire profane de la Ville de Bruges*). Over zijn kunstcollectie, boekenbezit en eigendommen zijn we dankzij bewaard gebleven documenten ingelicht. Zijn boekenbezit bestond uit meer dan 1000

boeken en handschriften. De boeken handelden over godsdienst, recht, politiek, filosofie, geneeskunde, biologie, astrologie, astronomie...maar ook reisverhalen, aardrijkskunde en de vrijmetselarij boeiden hem. Hij schreef zelf een historische kroniek over Brugge (*Jaer-boecken der stadt Brugge, behelsende de gedenckweerdigste geschiedenissen*).

Charles Custis was een verlichte geest, typisch voor een welstellend man in zijn tijd. Zijn huis in de Oude Burg was verfraaid met tal van schilderijen, waaronder ook drie van Breughel en een excentriek rariteitenkabinet (met opgezette dieren, een staart van een neushoorn, eieren van struisvogels, schorpioenen op

BR

GC

18. OUDE ZAK 47,
 OUD HUIS PIERRE
 VANDAMME (ART&SOUL)

brandewijn,...). Maar ook een clavecimbel van Hans Ruckers (Antwerpen 1613) en een viool uit Cremona ontbraken er niet.

Samen bezat het echtpaar nog acht huizen in Brugge en broerderijen en landbouwgrond in de omgeving. Voor de zomermaanden huurden ze een kasteel buiten de stad aan Jan Pieter Delcampo dat ze telkenmale met eigen meubels stoffeerden.

Mogelijk werd het classicistische tuinhuis tussen het Winterstraatje en het Raamstraatje gebouwd door het echtpaar Charles Custis. Bij de bewaard gebleven documenten zijn betalingen bewaard aan meester-metselaar Eugenius Goddyn (die later ook aan het Huis Die Caese werkt) en aan plafonneur Joannes Van Sassenbrouck. Het grote woonhuis aan de straatkant werd verbouwd en ingericht in 18de-eeuwse stijl. Maar de daaropvolgende 18de-eeuwse eigenaars Jan Joseph Veranneman of Charles Albert de Schietere kunnen eveneens het uitzicht van het tuinhuis bepaald hebben. Beide waren heel welstellend.

Het perceel op de reieoever, waar het tuinhuis nu staat, was steeds bebouwd. In het laatste kwart van de 14de eeuw stond er een huis dat bezit was van meester-metselaar Mathias Saghen, betrokken bij de bouw van het stadhuis.

De zg. oranjerie de Halleux heeft nooit gediend om er in de winter oranjebomen of andere uitheemse planten te verzorgen. Het is ontworpen als een lusthuis met salons, waar gasten konden worden ontvangen om te genieten van het water en de tuin.

Het is een eenlaags gebouw afgedekt met een met leien bekleed mansardedak. Net als bij het Huis Die Caese zijn reiegevel en tuingevel erg verschillend van elkaar. De toegang tot het

gebouw zit in een uitspringend ingangsgewoelje onder koepelvormig leidendak. De gevel is verfraaid met stucversieringen in Lodewijk XVI-stijl die een ode aan de tuinkunst uitbeelden. De overige gevels aan de tuinkant zijn in eenvoudig beschilderd metselwerk. Mogelijk was het voorzien om ze te laten begroeien.

Het interieur is smaakvol en eenvoudig. In de hal is het stucwerk in Lodewijk XV-stijl. De salons zijn in Lodewijk XVI-

stijl. Van hieruit krijg je bij het openmaken van de onderste luiken aan de ramen ook een unieke doorkijk op het kabbelende water van de Dijver.

De tuin is ondertussen 15 jaar oud en werd ontworpen en aangelegd door Paul Deroose. Een waardevolle esdoorn van de vroegere tuin kon behouden worden. Er werd een nieuwe formele tuin gecreëerd naar 18de-eeuws model en bewust in harmonie met de architectuur van het unieke tuinhuis. Twee gesnoeide loofgangen in haagbeuk onderlijnen het perspectivistisch zicht op de orangerie en schermen de aanpalende minder boeiende gebouwen af van de grote centrale broderie met schelpmotieven in buxus.

Net zoals de straatjes die het eigendom scheiden van de buurpanden is ook de binnenplaats verhard met de oude onregelmatige kasseien. Het is een mengelmoes van porfierkasseien en natuursteen.

Brandstraatjes of Waterstraatjes maar mogelijk oorspronkelijk ook domeinafsluitingen?

De Brugse stedelijke ruimte heeft tot vandaag een vrij homogeen uitzicht. Dat houdt helemaal niet in dat er in de loop van de voorgaande eeuwen niets wijzigde. De hoofdassen bleven onaangeroerd als belangrijke

verbindingswegen maar heel wat kleine straten verdwenen om meerdere redenen: grondspeculatie, economische of industriële redenen, politieke gebeurtenissen,...

Op het eind van de 19de eeuw telde de toenmalig stadsarchivaris Louis Gilliodts-Van Severen ruim 150 verdwenen straatjes in de door hem geconsulteerde documenten.

Vooraf op het eind van de 16de en in de 17de eeuw veranderde de stedelijke ruimte in Brugge.

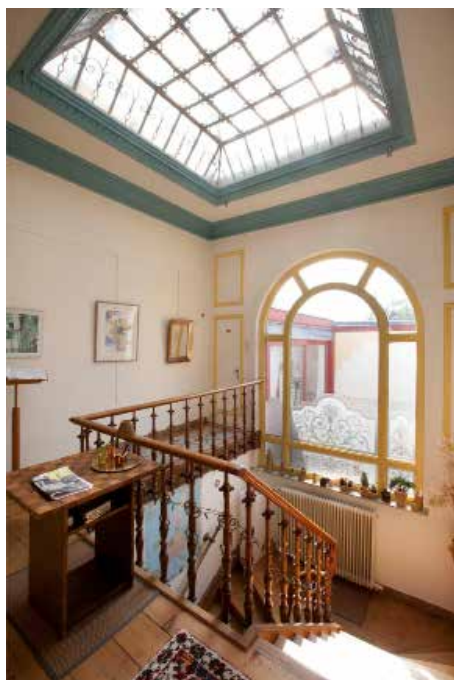
Heel wat kloosterorden kwamen zich binnen de veilige muren van de stad vestigen en palmden meerdere woonblokken met kleine straatjes in (de Duinenabdij aan de Portterierei, de jezuïeten aan de Boomgaardstraat/Verversdijk, maar ook het kleine Kartuizerinnenklooster in de Oude Burg bijvoorbeeld). Vele van die smalle straten of stegen waren toen al afgesloten en geprivatiseerd. De openbare veiligheid werd vaak als reden daarvoor aangehaald. Sommige bleven niettemin stadseigendom om doorgang te verzekeren

en werden met het stadwapen herkenbaar gemaakt. In vroege archivalische documenten werden de straatjes vaak zandstratkins genoemd, omdat ze niet waren geplaveid.

Waren die middeleeuwse straatjes oorspronkelijk steegjes die grotere kerndomeinen afsloten? Dat lijkt meer en meer door onderzoek bevestigd te worden.

Aan de zuidkant van de Oude Burg zijn getuigen van verschillende straatjes te ontdekken. Vanaf de Nieuwstraat zijn dat het Raamstraatje, het Winterstraatje, het Wijngaardstraatje (of Stooftstraatje), de Sint Gillisdopstraat, de Merseniersstraat...

Kwamen de buurtbewoners via deze smalle straten water scheppen uit de Dijver? Ze fungeerden voor de watervoorziening in geval van brand dat lijkt buiten kijf te staan. Onderzoek wees uit dat ze in de late middeleeuwen alvast druk bebouwd en bewoond waren. Ze blijvend als waterstraatje gebruiken, werd via een beslissing van het stadsbestuur na de afsluiting geregeld.

19.SINT-MAARTENSPLEIN 3,
HET ORGEL VAN DE
SINT-WALBURGAKERK

Het voormalige huis de Halleux (Hof Lanchals) wordt begrensd door twee straatjes die tot in de 16de eeuw publiek toegankelijk waren en toen werden afgesloten en bij het eigendom ingelijfd (het Raamstraatje reeds in 1537, het Winterstraatje in 1597).

De oudst bekende vermelding van het Winterstraatje (*winter straetkine*) dateert van juni 1279 en is opgetekend in een akte. Toen stonden acht 'hofsteden' (huizen met een klein erf) in het straatje. Van zeven ervan zijn de huiseigenaars gekend. De huizen situeerden zich aan beide kanten van de straat. Ook het Raamstraatje was druk bebouwd. Eind 14de eeuw lag tegen de reie aan de kant van het Raamstraatje een vrouwenbadhuis of stoof. Wat de verschillende functies van het voormalige eigendom van Mathias Saghen waren, is niet bekend.

Tussen eind 14de eeuw en 1455 doet de merseniersfamilie De Bul een aanzet om een groot eigendom te creëren. Vóór hen is de bebouwing aan de Oude Burg opgesplitst in verschillende kleinere percelen. De welstellende merseniër of handelaar in kostbare stoffen, Pieter de Bul de Oude, kocht in

1397 verschillende huizen ook in het Winter- en Raamstraatje aan om ze samen te voegen met het huis aan de straatkant. In de tweede helft van de 15de eeuw slaagt Zeghin de Baenst erin om het volledige bouwblok tot aan de reie te verwerven. Zeghin was de broer van Jan III de Baenst, de bouwheer van het naburige Hof van Sint-Joris/Hof van Watervliet. Beide heren de Baenst wilden zich met een groot, rijk gestoffeerd eigendom manifesteren in het centrum van de stad en in een buurt waar toen heel wat Bourgondische ambtenaren woonden.

AD
MAJOREM
DEI
GLORIAM

Open op
zaterdag 11 september
tussen 14.00u en 18.00u
zondag 12 september
tussen 10.00u en 18.00u

Naast de houten molens op de Brugse vesten is op OMD 2010 ook de bakstenen Zandwegemolen in Sint-Pieters te bezoeken. De hoogste molen van België.

De Zandwegemolen is in 1860 gebouwd en stond er tussen 1944 en 2003 zielig bij met een wikenloze romp.

Graanhandelaar Louis Matthys vroeg eind 1859 toelating om een windmolen op te richten om graan te malen en olie te stampen, met een bijkomende aandrijving met een stoommachine aan de Zandweg (de vroegere naam voor de Oude Oostendse Steenweg). Op 7 februari 1860 kreeg hij vergunning voor de bouw van de hoge stenen stellingmolen. De familie Matthys hield deze molen tot in de Eerste Wereldoorlog in haar bezit.

De molen kwam nadien in handen van Constant Van Hove, die Jules Caen als vaste molenaar in dienst nam. Caen's vrouw Marie-Louise De Brabander verwierf die later via erfenis. Tussen 1932 en 1939

werd de Zandwegemolen grondig hersteld.

Op 7 september 1944 verloor de molen bij een hevig onweer het volledige gevlucht. De molenkap en de gaanderij waren zwaar beschadigd. Enkel dankzij een dieselmotor kon hij in werking blijven.

Gerard Stevens kocht de Zandwegemolen met de bijhorende gebouwen aan op 3 oktober 1969 en verbouwde ze tot een horecazaak. Sinds 27 april 1995 zijn de molen en het restaurant eigendom van de familie Marc Commeyne, die op OMD de bezoekers zal begeleiden.

De Zandwegemolen is een bakstenen stellingmolen met een conische kuip die ter hoogte van de graanzolder en de meelzolder een versnijding vertoont. De molen is 26 meter hoog, heeft een gevlucht van 26,40 meter en is daarmee de hoogste molen van België en ook de windmolen met het grootste gevlucht.

Het interieur is verrassend. De halfzolder bevindt zich op 3,60 meter boven het huidige vloerniveau en daarboven bevinden zich nog eens zes andere zolders: de graanzolder,

20. SMEDENSTRAAT,
SMEDENPOORT

de meelzolder, de steenzolder, de hijszolder, de luizolder en de kapzolder. Vanop de meelzolder kan men op de karakteristieke gaanderij, vanwaar men de molen kan kruien en de molenzeilen opleggen. De molenkuip zelf is 21,70 meter hoog. De diameter is onderaan ongeveer tien meter en bovenaan 5,44 meter. De dikte van de muur vermindert van 75 tot 42 centimeter. Op elke zolder ontdekt de bezoeker andere kenmerkende elementen van

deze bijzondere molen. Het wordt een boeiende en verrassende ontdekkingstocht waarop de verschillende molentermen duidelijk zullen toegelicht worden.

De huidige eigenaar heeft met een zeer grote inzet de molen gerestaureerd. Elke stap is van nabij gevolgd en begeleid. Het is molenbouwer Roland Wieme uit Petegem-Deinze die voor de afwerking van het binnenwerk

zorgde.

Het aantal asomwentelingen bedraagt sinds de plechtige heropening van de molen op 30 april 2005 al 1.194.481. Dat is zeer veel. In 2005 bezochten 1702 mensen de gerestaureerde molen. Het totaal aantal bezoekers bedraagt 7.407. Benieuwd hoeveel het er worden op OMD 2010.

Uitsluitend op reservatie
op de OMD-lijn 050 47 23 24
Inschrijving ook mogelijk via
brigitte.beernaert@brugge.be
tot 9 september

Open op
zaterdag 11 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 12 september
van 14.00u tot 18.00u

In dit huis woonde tussen
1946 en 1983 burgemeester
Pierre Vandamme (1895-1983).
Hij was de zoon van juwelier
Jan Vandamme en trad in de
voetsporen van zijn vader. Als
kleine jongen was hij aanwezig
bij de inhuldiging van Brugge

Zeehaven en vanaf dat ogenblik bleef het havengebeuren hem onafgebroken boeien. In 1932 werd hij lid van de Maatschappij der Brugse Zeevaartinrichtingen (MBZ) als vertegenwoordiger van de Stad Brugge. In 1938 stelde hij zich verkiesbaar voor de gemeenteraad op de lijst van katholieke partij (het huidige CD&V). Hij werd verkozen en aangeduid als schepen voor Openbare Werken. In 1940 benoemde men hem kort als waarnemend afgevaardigd beheerder van MBZ. Door de oorlog werd de ontwikkeling van de haven danig gestagneerd en was de voorhaven onbruikbaar

geworden. Maar vanaf 1946 kon Pierre Vandamme zich als Eerste Schepen volledig wijden aan de wederopbouw en de uitbouw van de Zeebrugse voorhaven. Hij deed dat vol enthousiasme en met veel succes. In 1950 werd hij voorzitter van MBZ en in 1956 burgemeester van Brugge wat hij bleef tot in 1971. Zijn politieke ambities bleven gericht op de ontwikkeling van de haven (ook de vissershaven) en de ontwikkeling van de industrie in Brugge. Hij was een zeer populaire burgemeester en wordt terecht de vader van Brugge-Zeehaven genoemd. In Zeebrugge is een monument

voor hem opgericht en een grote zeelsluis werd naar hem genoemd.

Het huis Oude Zak 47 dateert uit de 19de eeuw. Het perceel waarop het is gebouwd, maakte deel uit van een laatmiddeleeuws complex. Op de plaats van het huis was de toegang tot dit complex gesitueerd, dat op 1 juli 1592 eigendom werd van Jan Van Viven en omschreven werd als *eene grooten huuse, poorte,*

stallyngen, hovynghen ende al datter toebehoort van vooren tot achter, achterwaerts tot de reie en aan dander zyde husen van weduwe en erf Boudewijn Vande Weesthuse. Het eigendom liep tot aan het water en het woonhuis situeerde zich wellicht op de plaats van Oude Zak 49-51. Rechts daarvan lag het klooster van de grauwezusters met een grote tuin (de huidige Hof Sebrechts).

Tussen 1674 en 1722 is het in

bezit van de familie Van Susteren. Abraham Van Susteren was getrouwd met Anna Margriete de Berault de Villaterra en mogelijk verwant met Hendrik Van Susteren, de 14de bisschop van Brugge die uit Amsterdam afkomstig was. Abraham's weduwe verkocht het goed op 13 januari 1723 aan François-Joseph de Schietere, heer van Loppem en schepen van het Brugse Vrije. De beschrijving is op dat ogenblik wat nauwkeuriger: *een groot parcheel van een huys metter toebehoorten wesende twee dweerslove gevels* (het huidige Oude 49-51) *met eene groote poorte* (het huidige Oude Zak 47) *gecalceyde platse stallinghen en logie daerinne staende* (stallingen en een afzonderlijk bijgebouw) *mitsgaders hovinghe ende datter toebehoort van vooren tot achter(...)* *en achterwaerts streckende de voornoomde huysinghe ende hovijngehe met die er toebehoort totte reye deser stede.*

Wanneer dit grote eigendom in drie entiteiten is opgesplitst, is momenteel niet achterhaald. Het gebeurde wellicht in twee fasen. In het bestaande huis Oude Zak 49-51 waren vanaf 1835 Paul Devaux en zijn vrouw Anna-Virginie Van Praet ingeschreven als bewoners. Paul Devaux

speelde een grote rol bij de vorming van België, was een bekend volksvertegenwoordiger en een groot voorstander van het unionisme. Hoewel hij meestal in Brussel verbleef (en er misschien een ambtswoning had), huurde hij ook een huis in zijn geboortestad. Het gebouw was toen eigendom van rentenierster Jeanette Wielmaecker en nadien van handelaar Jean-Baptiste Wielmaecker die mogelijk de opsplitsing in meerdere entiteiten realiseerde en mogelijk een huis bouwde op het perceel Oude Zak 47? Of gebeurde dat door Olympia Cornette?

21.VAARTDIJKSTRAAT 6,
VOORMALIGE
ELEKTRICITEITSCENTRALE
VAN DE
BRUGEOISE & NIVELLE
(LA BRUGEOISE)

Vanaf 1872 is Oude Zak 47 bezit van Olympia Cornette, weduwe van Pierre-Ferdinand Plantefeue die het in 1884 verkoopt aan Jules Bouchez, bediende bij de provincie West-Vlaanderen. In het begin van de 20ste eeuw was het eigendom van de familie Haessebrouck en via erfenis de familie Demonie. Het huis werd meestal verhuurd en niet door de eigenaars bewoond. In 1947 kochten Pierre Vandamme en zijn vrouw Marie-Louise Elleboudt het huis van Gerard Demonie uit Lede. Burgemeester Pierre Vandamme bleef er wonen tot aan zijn dood.

Vandaag is het huis ingericht als woonhuis met gastenkamers.

De opvallende beschilderde straatgevel is afgewerkt met kantelen en is twee traveeën breed. Het huis is twee bouwlagen hoog en afgedekt met een schilddak. De nog bestaande eikenhouten toegangspoort dateert uit 1907. Achter het hoofdhuis staan verschillende bijgebouwen (in 1948 kwam er nog een aanbouw) met een mooie, grote verrassende tuin tot aan de reie. De tuin grenst aan het park Sebrechts.

De inkomhal en de trapzaal zijn fraaie ruimtes. Bemerkt het sobere lijstwerk, de mozaïekvloer, de houten deuren en de trap die extra opvalt door het grote

bovenlicht.

Organist Mithra Van Eenhooge zal de geïnteresseerde bezoekers op zondag 12 september tussen 15.00u en 17.00u de werking en de opbouw van het orgel van de Sint-Walburgakerk toelichten. De bezoekers worden begeleid op het doksaal in kleine groepjes van 10 à 12 personen. Een uitgelezen kans.

Mithra Van Eenhooge werd geboren in 1983. Hij begon zijn muziekstudies aan het Stedelijk Conservatorium van zijn geboortestad Brugge. Daarna vervolgde hij zijn studies in de Kunsthumaniora voor Muziek en Dans te Gent. Aan het Koninklijk Conservatorium van Gent studeerde hij bij

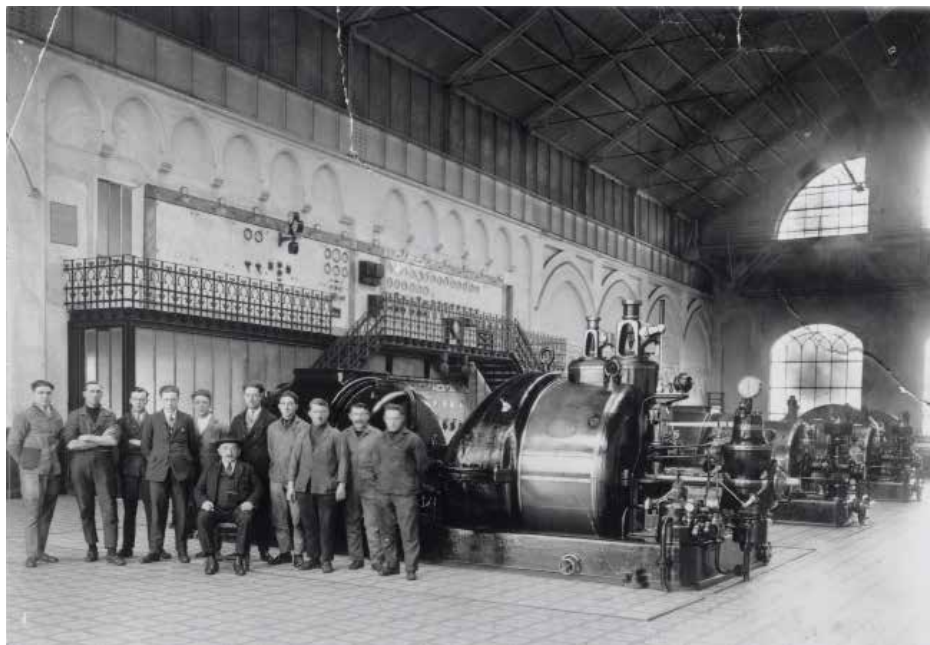
Ignace Michiels, en behaalde er in 2008 zijn masterdiploma orgel met de grootste onderscheiding. Daarnaast

volgde hij verscheidene masterclasses bij o.a. Olivier Latry, Leo van Doeselaar, Jon Laukvik, Jean-Baptiste Robin en Jean-Claude Zehnder. Momenteel vervolmaakt Mithra Van Eenhooge zich bij prof. Eric Lebrun aan het Conservatoire St-Maur in Parijs. In 2008 ontving hij van de Kortrijkse Orgelkring zowel de prijs voor beste Messiaenvertolking als die voor beste uitvoering van het opgelegde werk. Als leraar geeft Van Eenhooge de cursus orgel en begeleidingspraktijk aan de academie van Diksmuide. Mithra Van Eenhooge is assistent-organist aan de St-Salvatoriekathedraal in Brugge en eveneens als organist verbonden aan de Sint-Katarinakerk. Hij

concerteert zowel solistisch, met orkest en/of koor en in kamermuziekverband.

De orgelbouwer

Cornelius Cacheux (1687-1738) is geboren in Kamerijk maar vestigde zich als orgelbouwer in Atrecht. Volgens de overlevering zou hij gestorven zijn na het inslikken van een spin toen hij aan het werk was aan het orgel in Tielt. Hij bouwde verschillende orgels in West-Vlaanderen zoals deze van de kerk in Sint-Eloois-Vijve (1730), Sint-Pieters in Tielt (1732) en de kerk in Waregem (1734). In Brugge bouwde hij het orgel in de Onze-Lieve-Vrouwkerk (1723, sterk verbouwd), dat in de kerk van Onze-Lieve-vrouw ter

Potterie (1735, verdwenen) en was begonnen aan het monumentaal orgel voor de eerste Sint-Walburgakerk (1738).

De eerste Sint-Walburgakerk stond in het bouwblok Ridderstraat/Sint-Walburgastraat. De kerk is gesloopt in 1779.

Op 28 oktober 1735 werd beslist om aan Cornelius Cacheux opdracht te geven om een nieuw orgel te ontwerpen. De orgelkast zou worden gemaakt door Hendrik Pulinx. In 1737 waren nog maar enkele onderdelen klaar (de frontpijpen en de bourdonpijpen) en door zijn overlijden kwam de afwerking in het gedrang. Zijn weduwe schreef echter een aanbevelingsbrief voor een associatie van Franse orgelbouwers die het ontwerp van haar man konden afwerken: J.B. Frémat en Philippe-Joseph Carlier uit Rijsel.

De verplaatsing en de talrijke aanpassingen

In 1778-1779 werd de Sint-Walburgakerk opgeheven en gesloopt. Het orgel werd verplaatst naar de dichtst bijgelegen kerk, n.l. deze van de jezuïeten op het Sint-Maartensplein. De overplaatsing en heropbouw gebeurde onder toezicht van de Brugse orgelbouwer Domenicus Berger (1747-1797), die rechtover de kerk woonde. Het orgel zou toen ongewijzigd gereconstueerd zijn. In 1849 werd het op indringende wijze hersteld door de Brusselse firma van Joseph Merklin (1819-1905) en Friedrich Schütze (1809-?). Beide orgelbouwers

1856 beschilderd.

Vandaag

waren uit Duitsland afkomstig en bouwden het Cacheux-orgel tot een *romantisch* instrument met een uitbreiding van het manueel, de verplaatsing van het rugwerk, een gewijzigde dispositie en een vrij pedaal. In 1873 zou Louis-Benoît Hooghuys (1822-1888) er nog drie romantische stemmen aan toe voegen. Dit is zeer typisch voor de muzikale smaak in de 19de eeuw. De orgelkast werd in

In de jaren 1980 was het orgel in zeer slechte staat door gebrek aan onderhoud en het werd hersteld in zijn 18de-eeuwse opbouw door de firma Nagels-Nys maar wel met de uitbreiding van een vrij pedaal. Sinds 4 december 1992 is het instrument opnieuw in gebruik genomen.

De fraaie eikenhouten orgelkast is versierd met beelden van vrouwen en met Christus op een wereldbol. Hoever deze kast nog het werk van H. Pulinx is, werd niet onderzocht.

22. WAGGELWATER 4,
KONINKLIJKE
ROEIVERENIGING BRUGGE
(OF DE 'SPORT NAUTIQUE')

Open op
zondag 12 september
van 10.00u tot 18.00u

Deelnemer aan de Vlaamse Monumentenprijs

In 2011 komen aan weerszijden van de Smedenpoort losstaande, lichte en transparante voetgangersbruggen. Honderden auto's en fietsers rijden dagelijks op het spitsuur door de poort. Om deze situatie veiliger te maken zullen auto's en fietsers gescheiden worden. Voetgangers komen over de nieuwe bruggen, fietsers zullen door de huidige voetgangersdoorgangen kunnen rijden en auto's door de poort.

De Smedenpoort is in 1368 gebouwd naar het ontwerp van de meester-metselaars Jan Slabbaerd en Mathias Saghen en in zijn huidige vorm erg verwant met de Ezelpoort die eveneens op deze OMD te bezoeken is. Op de poort staat de datum 1615, die refereert naar de afbraak van de bovenbouw. De twee ronde torens zijn door een rechthoekig middendeel met elkaar verbonden. Tegen de oostgevel is een kleine traptoren gebouwd. Aan de kant van Sint-Andries is het uitkragend middengedeelte

van de poort versierd met een rondbogenfries op natuurstenen consolestenen, waarboven het stadswapen prijkt.

De poort staat midden in de vestingsgracht en had twee hoge ronde torens die afgewerkt waren met kantelen. De hoogte van de torens is dus in het begin van de 17de eeuw gehalveerd en de bruggen naar en van de poort vernieuwd. In de overwelfde doorgang zijn nog de sleuf waarin de sluitbalk paste en de slagen van de poort zelf zichtbaar. De toegangen door de ronde torens, die in de nabije toekomst enkel nog door fietsers zullen worden gebruikt, zijn pas in 1909 gemaakt. Boven de poort hangt een klokje dat 's avonds het sluitingsuur van de poort aankondigde en het verkeer in of uit de stad onmogelijk maakte (het klokje is nieuw hermaakt).

Op 8 september 1944, bij de aftocht van het Duitse leger op het einde van de Tweede Oorlog, werd de poort zwaar beschadigd. De

bovenbouw was volledig vernield en de poort gedeeltelijk verzakt. Ze werd tussen 1947 en 1949 in haar vergroeide vorm hersteld naar het ontwerp van architect Jos Viérin (1872-1949).

De bronzen schedel

De bronzen schedel die zich boven de linkerdoorgang bevindt, herinnert aan een gebeurtenis tijdens de Negenjarige oorlog (1688-1697) toen François vander Straeten als verrader werd terechtgesteld. Zijn poging om vijandelijke Franse troepen de stad langs de Smedenpoort binnen te loodsen werd verijdeld en hij stierf op het schavot. Zijn afgehaakt hoofd werd aan de Smedenpoort bevestigd en later vervangen door metalen exemplaren. De huidige bronzen schedel is net honderd jaar oud.

In 2008-2009 is de Smedenpoort opnieuw hersteld. Het uitgangspunt van deze jongste restauratie was het behoud van de bestaande vormgeving. De poort was een halve eeuw lang verwaarloosd en een grondig herstel van het buitenmetselwerk was noodzakelijk. De belangrijkste optie bij de restauratie, naar het ontwerp van de architectenassociatie Karel Lantsoght en Géry Vandenabeele uit Brugge, was het opnieuw schilderen van het buitenmetselwerk en dit om meerdere redenen. De herstelling na de oorlog was duidelijk zichtbaar door het storend gebruik van nieuwe bakstenen en het gebruik van portlandcement, waarbij het metselverband niet altijd was gerespecteerd. Op de poort zelf waren nog verschillende

sporen aanwezig van oude okerkleurige kalklagen. Redenen genoeg om de poort opnieuw in okergeel te kaleien. Dit is niet alleen verdedigbaar in de authenticiteitsgeschiedenis van de poort maar kaleiwerk zal sowieso een regelmatig onderhoud in de hand werken. De reacties op de geschilderde poort zijn zeer uiteenlopend maar ondertussen lijkt dit kleurrijke beeld van de Smedenpoort vertrouwd te raken. Binnenkort komt er opnieuw verandering in de omgeving van de poort.

De voetgangersbruggen

In het kader van de mobiliteit en de ontsluiting van de historische stad voor voetgangers en fietsers besliste het College van Burgemeester en Schepenen om voetgangersverbindingen te plaatsen aan de buitenzijde van de Smedenpoort die fiets- en autoverkeer door de poort van elkaar zullen scheiden en een vlotte en veilige doorstroming zullen verzekeren.

Een voorbeeld van een telling in 2006: tussen 7.00u en 9.00u werden 648 fietsers geteld, 135 voetgangers en 656 auto; tussen 16.00 en 18.00u werden 590

fietsers geteld, 204 voetgangers en 854 auto's.

Gezien de grote historische erfgoedwaarde van de laatmiddeleeuwse stadpoort was het evident dat het ontwerp de waarde en de perceptie van dit monument maximaal moest vrijwaren. De ontwerper werd na een onderhandelingsprocedure tussen vier kandidaten aangeduid. Het werd het ingenieursbureau Ney& Partners uit Brussel. Het ontwerp werd als stedenbouwkundig en architecturaal passend geëvalueerd. De twee verbindingen blijven volledig los en op voldoende afstand van de poort en zijn voldoende transparant om het zicht erop zo weinig mogelijk te hinderen. De dragende structuur van de voetgangersbruggen wordt gevormd door de borstwering, die als een vakwerklijger werkt en de krachten naar de steunpunten in de vestingsgracht moet overbruggen. De steunpunten liggen op vijf meter afstand van elkaar. De vakwerklijgers worden aan beide zijden dwars verbonden om samen met de

betondekplaten de horizontale stabiliteit te verzekeren. De liggers zijn opgebouwd uit zeer lichte, stalen profielen met een bronskleurige afwerkingslaag, de platen worden uitgevoerd in een granietachtig gewassen beton. Deze betonplaten worden ook verder benut als bestratingsmateriaal voor de aansluitingen van de bruggen op de bestaande voetpaden (Ingrid Leye).

Open op
zaterdag 11 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 12 september
van 10.00u tot 18.00u

Eind 2009 werd de oude elektriciteitscentrale van het bedrijf verkocht. Videoline Productions uit Ichtegem is de nieuwe eigenaar. In het als monument beschermde gebouw zal een evenementenhal worden ingericht. Deze functie lijkt een waardige herbestemming voor deze kleine kathedraal van de arbeid. De OMD-bezoekers krijgen nu al de kans kennis te maken met dit unieke gebouw en de toekomstplannen.

In 1851 liet Bruggeling Joseph De Jaegher (1817-1888) een grote ijzerwinkel op de Burg, rechts van de Heilig-Bloedkapel bouwen. Rond 1855 startte hij met een ijzergieterij in de Raamstraat. Verschillende kleine ambachtelijke ijzergieterijen werden toen opgestart in de binnenstad. Dit had te maken met de aanleg van de spoorweg waardoor de vraag naar gegoten ijzer sterk toenam. De gieterij De Jaegher was succesvol, werd uitgebreid naar Rozendal en gaf mee impuls aan het industriële leven van de stad. Kort na de dood van Joseph De Jaegher fuseerde het bedrijf met de *Usines Ferdinand Feldhaus* uit de Gieterijstraat. Ferdinand Feldhaus uit Laken was de schoonbroer van De Jaegher en goed op de hoogte van de ontwikkelingen in de metaalnijverheid. Naast een ijzergieterij werd een staalgieterij opgestart. In 1891 werd een naamloze vennootschap opgericht met de naam *Société Anonyme des Ateliers de Construction, Forges et Aciéries de Bruges*. De gieterij bestond uit een staalgieterij naar het Siemens-Martinprocédé, een ijzergieterij, een werktuigmakerij, een smidse, een bankwerkplaats, een hangar voor de constructie van

rollend spoorwegmateriaal, een magazijn, een directeurswoning en vijf arbeiderswoningen. In 1896 waren er maar liefst 522 werklieden in dienst. Het bedrijf kon onmogelijk in de oude stad blijven functioneren. Rond de eeuwwisseling werd een geschikte plaatst gevonden op een terrein langs de Gentse vaart in Sint-Michiels, dicht bij de spoorweg en naast het water. Toen al sprak men van de *N.V. La Brugeoise*. In 1905 waren de nieuwe bedrijfsgebouwen klaar en het bedrijf bood werk aan 1500 arbeiders. De klemtoon lag op de productie van spoorwegmateriaal, wat mee de vormgeving van de verschillende fabriekshallen bepaalde.

Nog net voor de Eerste wereldoorlog fuseerde La Brugeoise met de firma Parmentier, Nicaise en Delcuve uit La Louvière. Er kwamen dadelijk grote bestellingen van spoorwegwagens en de firma krijgt de naam La Brugeoise, Nicaise en Delcluve. In 1956 kwam er een volgende fusie met de Ateliers de Nivelles en de Brugeoise&Nivelles was geboren. Nog in 1977 fuseerde BN met de Constructions Ferroviaires du

Centre. In 1986 verwierf de Canadese firma Bombardier Inc. 90% van de aandelen en sinds 1991 is BN een afdeling van Bombardier Eurorail.

De elektriciteitscentrale of turbinezaal wordt door een gevelsteen in een boogveld in 1912 gedateerd. Net toen was een grote kapitaalsverhoging in het bedrijf doorgevoerd. Jammer genoeg zijn geen bouwplannen teruggevonden van dit imposante bouwwerk. Kwam het gebouw nog klaar voor de Eerste Wereldoorlog?

Op 12 november 1913 drong het gemeentebestuur van Sint-Michiels bij de gouverneur aan om een aanvraag uit mei 1912 niet uit het oog te verliezen: *nous avons transmis les pièces pour l'obtention de l'autorisation en faveur du dite Société Anonyme d'établir dans ses usines une nouvelle station centrale d'Electricité.* (Provinciaal Archief West-Vlaanderen, G.B. 1997/1079, Commodo-Incommodo). Misschien was de centrale eind november 1913 nog niet gebouwd? Of misschien was ze nog niet vergund maar wel al gebouwd en werd gewacht op toelating voor de stoomketels?

Op 4 augustus 1914 viel het Duitse leger België binnen. De

fabriek werd door de Duitsers bezet omwille van haar ligging vlak bij de frontstreek. Er werd een artilleriedepot ingericht en kanonnen en granaten werden vervaardigd. Vanaf 1916 was La Brugeoise vaak doelwit van luchtaanvallen door geallieerde vliegtuigen. Na de oorlog was het bedrijf zwaar beschadigd. Kwam de centrale er ongerept uit? De restauratiewerken en wederopbouw van het bedrijf duurden tot in 1922, maar al eind 1919 hervatte men de productie.

De elektriciteitscentrale is 51m op 29m groot, opgetrokken met baksteen en afgedekt met een hoog dak bekleed met

platen. Misschien typisch voor onze historische stad werd dit fraaie industriële gebouw opgetrokken in een eclectische stijl die refereert naar lokale bouwkenmerken. De hoofdgevel is afgewerkt met kantelen en de gevels zijn doorbroken door segment- en rondboogopeningen. De achtergevel is versierd met boogfriezen. In het gebouw zijn twee niveaus te onderscheiden. Via een metalen steektrap is de open verdieping te bereiken. Dit plateau rust op metalen kolommen. Opmerkelijk zijn de bewaard gebleven turbines en compressoren. De centrale leverde elektriciteit voor het bedrijf tot in 1981.

De oorspronkelijke installatie bestond uit twaalf stoomketels (die stoom leverden aan 14kg/cm³), drie turbinegeneratoren (van 2400 KW en 3500 KW) en twee motorcompressoren van elk 620 PK, die perslucht voor de smeedpersen leverden. Het zijn ondermeer die compressoren die tot op vandaag bewaard zijn gebleven. Het controle- en bedieningsplateau van de centrale is via een afzonderlijk metalen trapje te bereiken. Ampèremeters moesten nauwlettend in het oog worden gehouden. De contacten werden met houten gereedschap bediend. De tableauman droeg steeds rubberen handschoenen. De bevloering op de verdieping dateert nog uit de bouwperiode.

De centrale is aan de binnenzijde afgewerkt met bepleisterde wanden die met spitsboogfriezen zijn verfraaid. De wanden zijn nog gedeeltelijk met geglazuurde tegeltjes bezet. Het metalen spant draagt de dakbedekking dat is opgebouwd uit platen. Het verhoogde centrale gedeelte was mogelijk oorspronkelijk met glas afgedekt.

Het spant is van het Polonceautype dat heel vaak in de industriële architectuur werd gebruikt. De naam komt van de Franse ingenieur Camille Polonceau (1813-1859) die dit goedkoop spanttype ontwierp.

De naam van de ontwerper van het gebouw is niet gekend.

Mogelijke ontwerpers in die periode zijn Etienne Timmery (1858-1926), Oscar De Breuck (1855-1921) of René Buyck (1850-1923). Timmery en De Breuck hadden ervaring met industriële architectuur in Brugge en waren beide van liberale signatuur, wat een rol kan gespeeld hebben bij het toekennen van de opdracht toen.

BR

GC

BELANGRIJKE INFORMATIE

BR

GC

1. INFOPUNTEN

Open op
zaterdag 11 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 12 september
van 10.00u tot 18.00u

Op zaterdagmiddag en
zondagvoormiddag wordt er
geroeid.

In 1869 werd Brugge een roeivereniging opgericht. Het was de vierde club van het land. Vandaag nog draagt de KRB het nummer 4. Andere clubs waren Gent, Namen en Brussel (en kort nadien Antwerpen en Leuven). Vandaag zijn 24 roeiverenigingen actief in 12 verschillende steden.

Het vroeg 20ste-eeuws Brugse clubhuis is bijna ongewijzigd bewaard gebleven en is daardoor vrij uniek. In Gent werd een gelijkaardig gebouw in de jaren 1990 nog afgebroken. In Brussel staat een sterk verbouwd clubhuis in een gelijkaardige stijl.

Het Brugse 'Sport Nautique'-clubhuis, dat nog steeds in gebruik is, bezit een grote zeldzaamheidswaarde als voorbeeld van historisch sportpatrimonium. Het verdient zeker de aandacht van de OMD-bezoeker.

Sportieve vrijetijdsbesteding heeft in de geschiedenis vaak aanleiding gegeven tot de bouw van bijzondere gebouwen. Sportarchitectuur kreeg tot voor kort weinig aandacht. Ze bezit nochtans vaak monumentale waarde. Vroege sporen van georganiseerde sportbeoefening in ons land dateren pas vanaf de tweede helft van de 19de eeuw. In de grote steden verenigde de burgerij zich graag in sportclubs, ook vooral voor de deelname aan het mondaine aspect ervan. De eerste sportclub was de Yacht Club Royal Belge (1851) in Brussel. De sporten die kwamen overgewaaid uit Engeland zoals voetbal en roeien werden snel populair. De adel en de hogere burgerij beoefenden toch voornamelijk het paardrijden, schermen en zeilen. Sport was toen ontegensprekelijk elitair. Pas na de Eerste Wereldoorlog kwam daar langzaam verandering in. Voetbal (in Brugge ontstonden twee clubs) en wielrennen (Ronde Van Vlaanderen, 1917) waren sporten voor de massa. In 1920 mocht Antwerpen de Olympische Spelen organiseren. Met de invoering van de *congé pay  * in 1936 werd sport in de vrije tijd populair en in ieders bereik. Meer en meer sportinfrastructuur

2. THEMABEZOEKEN

BR

GC

2.1. ONTDEK DE HAVEN VAN ZEEBRUGGE EN ZIJN GESCHIEDENIS MET DE BUS

was nodig. Brugge had toen net een overdekt zwembad (1928) gebouwd.

Op 26 juli 1869 beslisten enkele gegoede Bruggelingen om een roeiwedstrijd of regatta in te richten ter gelegenheid van de jaarlijkse gemeentefeesten. Dit was de directe aanleiding om ook een roeivereniging op te richten: de *Société Royale de Sport Nautique de Bruges* met Camille van Zuylen als eerste voorzitter en Jules Van Mullem als secretaris. De leden waren herkenbaar door de uit Engeland gekopieerde witte petten met brede zonneklep en met een zwarte pompon met gouden anker. De club werd een succes en als oefenplaats koos men voor de binnenvestingsgracht. Er werd snel gezocht naar een gepaste locatie om een clubhuis op te richten. Een eerste bescheiden

clubhuis, een garage, kwam er aan de Komvest tussen het Walweinsas en de 'zwemschool' van weduwe De Schryver. In 1875 waren er binnen het bestuur vaak discussies omwille van tegengestelde politieke overtuigingen. De sfeer verziekte. In 1880 werd de vereniging heropgericht en in hun statuten werd uitdrukkelijk gestipuleerd dat niet meer over politiek mocht worden gesproken.

Vanaf 1883 speelden Brugse roeiers een grote rol en wonnen ze belangrijke wedstrijden. De zoons Van Mullem hoorden bij

de grote Brugse roeiers. In 1890 was Edouard Lescrauwaet eerste in de vijflanden wedstrijd en in 1893 werd hij de eerste Europese skiffkampioen. Tien jaar lang sleepte hij vele overwinningen in de wacht. Hij roeide in Brugge vaak samen met zijn drie broers Jules, Charles en August. In 1897 verhuisde Edouard naar Brussel. Later week hij uit naar Congo waar hij stierf in 1907.

2.2. ONTDEK DE VOORHAVEN VAN ZEEBRUGGE MET DE BOOT DE SPIN VAN DE MARINE

Voor de club betekende het dempen van de vestingsgracht aan de Komvest op het eind van de 19de eeuw dat er dringend naar een nieuwe locatie voor de sportvereniging moest worden gezocht. In 1903 huurde de club een vroeger oliedepot aan het kanaal Brugge-Oostende, dat als boothuis kon worden gebruikt.

Door de aanleg van de spoorweg naar Blankenberge vanaf 1905 moest opnieuw naar een ander locatie worden uitgekeken. Gelukkig kon aan de vaart, in de onmiddellijke omgeving van de garage en het voormalig oliedepot, een stuk grond van 3200 m² verworven worden. *Les amis du Sport Nautique de Bruges*, o.m. de leden August Chantrell en notaris Eugène Kerkhofs, kochten het terrein aan voor 1600 frank.

Architect Etienne Timmery, lid van de club, ontwierp het nieuwe clublokaal. In 1907-1908 werd het in zijn oorspronkelijke vorm gebouwd.

Etienne Timmery (1858-1926) was een van de beter bekende architecten in Brugge rond de eeuwwisseling. Hij ontwierp heel wat nieuwe gebouwen in en rond Brugge en was betrokken bij stedenbouwkundige wijzigingen. Vanaf 1904 tot aan zijn dood gaf hij les aan de Stedelijke Academie van Brugge, in opvolging van

stadsarchitect Charles De Wulf. Hij bouwde de mouterij Leon Schaeverbeke aan Wollestraat 37-47 (nu verbouwd als deel van Bourgondisch Cruyce) in 1904 en hij was actief in de restauratiebeweging. Tijdgenoten omschreven hem als *een man met een rijp talent en een gelouterde smaak*. E. Timmerly was voorzitter van de Bouwmeesterskring van West-Vlaanderen en vanaf 1891 afgevaardigde voor Brugge in de 'Société Centrale d'Architecture'. Daarnaast was hij bestuurslid en waarnemend voorzitter van de kring 'Brugge Voorwaarts', een heel actieve en succesvolle vereniging van liberale signatuur

die in 1900 was opgericht en zich als hoofddoel stelde de mythe 'Bruges la morte' definitief te doorbreken. 'Brugge-Voorwaarts' organiseerde voor het eerst toeristisch onthaal en voerde actieve propagandacampagnes naar cultuur en animatie in de stad. In 1900 werd als katholieke tegenhanger 'Die Roya' opgericht die op meer sympathie en financiële steun van het toenmalige katholieke stadsbestuur kon rekenen. 'Brugge-Voorwaarts' verzeilde tijdelijk naar de achtergrond. Toch zou Etienne Timmerly nog heel actief betrokken worden bij het ontwerp van de eerste succesvolle

2.3. BEZOEK GAST-
TENTOONSTELLING
ARCHONAUT EN MAAK
KENNIS MET BASIS
WESTDIEP VAN
ZEESCOOTS SINT-LEO
AAN L. COISEAUKAAI 11

steekspelen op de Markt in 1907.

Het clubhuis kostte maar liefst 60.000 gouden franken en werd bekostigd door de verkoop van aandelen aan 1000 frank stuk. In januari 1908 werden kasten geplaatst en werd een waterreservoir in plaatijzer voor de douches aangeschaft. Ook een deels vlottende aanlegsteiger werd toen geïnstalleerd. De vereniging moest aan de aandeelhouders een jaarlijkse huurprijs van 600 frank betalen. Op 5 april 1908 was het gebouw klaar voor gebruik. In dat jaar organiseerde de Brugse Roeivereniging de Belgische

kampioenschappen.

Tot 1913 was het clubhuis 'sierlijker' dan vandaag. Het balkon liep immers over drie gevels door. Het lokaal was echter snel te klein en werd aan beide langszijden uitgebreid in 1913-1914 (bouwvergunning Sint-Andries 1913/022). De werkplaats werd vergroot en een conciërgewoning werd aangebouwd n.o.v. Louis D'helft in een stijl die moeiteloos aansloot bij het bestaande gebouw.

Louis D'helft (1880-1948) was vanaf 1900 werkzaam bij de Stad Brugge als bouwkundig tekenaar. In 1920 werd hij werkleider (hoofdconducteur). Hij trouwde in 1906 met Héloïse Cram, woonde toen langs de Gistelse Steenweg en verhuisde later naar de Zandstraat in Sint-Andries. Het echtpaar had drie kinderen waaronder Lucien (*1907, ook werkzaam bij de Stad Brugge als tekenaar) en André (1910-1986, die architect werd). Louis' broer Urbain (1891- 1962) woonde voor de Eerste Wereldoorlog bij het

echtpaar, werd een succesvol architect en was leraar aan de Stedelijke Academie.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het clubhuis opgeëist door de Duitsers. Ze gebruikten het voor hun eigen ontspanning maar ook de roeiboten bleken nuttig om discreet en geluidloos berichten over te brengen. In 1917 moest de Sport Nautique volledig ontruimd worden en de boten overgebracht naar een huis in de Oude Zak. Het gebouw

leed heel wat schade. Ook alle ramen waren vernield en moesten later worden vernieuwd.

In de jaren 1920 was Brugge opnieuw bekend omwille van zijn succesvolle roeiers. De toproeier was onbetwist Achille Mengé, die tussen 1928 en 1937 Belgisch kampioen was.

Maar de club telde toen nog verschillende uitstekende roeiers zoals Charles Demeyer, Robert Delbeke, Achille Michiels, Pierre Vandaele, Michel Casteleyn en Pierre Herreboudt.

Met de Tweede Wereldoorlog werd het gebouw opnieuw opgeëist, maar gelukkig niet beschadigd. Een groot deel van de boten werd tijdig opgeborgen in de drukkerij Sint-Catharina van Pierre Verbeke, die samen met Achille Mengé ook voor de archieven zorgde. De eerste nieuwe roeiers

na de oorlog werden gerecruteerd uit de zeescouts Sint-Leo.

Pas na 1950 werd op heel bescheiden wijze het damesroeien ingevoerd. Vanaf de jaren 1980 had men een heel succesvol team met Inge Bouchez en Marie-Anne Vandermoere.

In 1951 werd de open zoldering van het clubhuis afgesloten en in de daaropvolgende jaren volgden verschillende kleine herstellingen en aanpassingen. Tussen 1960-1970 waren er plannen om de Oostendse vaart recht te trekken,

BR

GO

3. THEMAWANDELING 'VAN PUT TOT TAP'

hier een watersportcentrum te creëren en een watersportbaan aan te leggen. Het oude clubhuis was in gevaar. De plannen gingen niet door omdat in de vaart geen kwaliteitsvol zand kon gewonnen worden voor de aanleg van een expressweg. Toen opteerde men voor een gebied aan de Blankenbergse Dijk, waar vandaag de Sint-Pietersplas is (ook te bezoeken op deze OMD). De nieuwe plas bleek groot genoeg voor allerlei watersporten maar niet geschikt voor roeien. De Sport Nautique, ondertussen bekend als de Koninklijke Roeivereniging Brugge, bleef gelukkig gehecht aan zijn oude lokaal en wou niet verhuizen.

Er werden opnieuw veel herstellingen uitgevoerd. De rijbaan kwam nu tot tegenaan het gebouw en de oprit werd opgehoogd. Kort nadien werd ook een buitentrap gebouwd om de bovenverdieping te bereiken. Oorspronkelijk waren er enkel binnentrappen in het boothuis.

In 1979 nam de Stad Brugge het clubhuis over en de vereniging kreeg het in erfpacht voor 50 jaar mits betaling van een jaarlijkse huur. Grote herstellingen en onderhoud vallen nu ten laste van de stad. In 1980 werd het dak hersteld en kort nadien kwam er een nieuwe centrale verwarming en werd een nieuwe botenloods aangebouwd in een weinig passende stijl.

In 1994 werd een bijkomende nieuwe loods in hout opgetrokken, in een stijl die zich inspireerde op het clubhuis. Vorig jaar werd die loods uitgebreid.

Het clubhuis is gebouwd in wat '*chaletstijl*' wordt genoemd. Het gebouw is opgetrokken in een pseudo-vakwerkstijl met houten stijlen, opgevuld met baksteen. De zwakke dakhelling met overstekende dakrand en het doorlopend balkon verwijzen naar een Zwitsers chalet (dat echter meestal wel volledig in hout is opgetrokken).

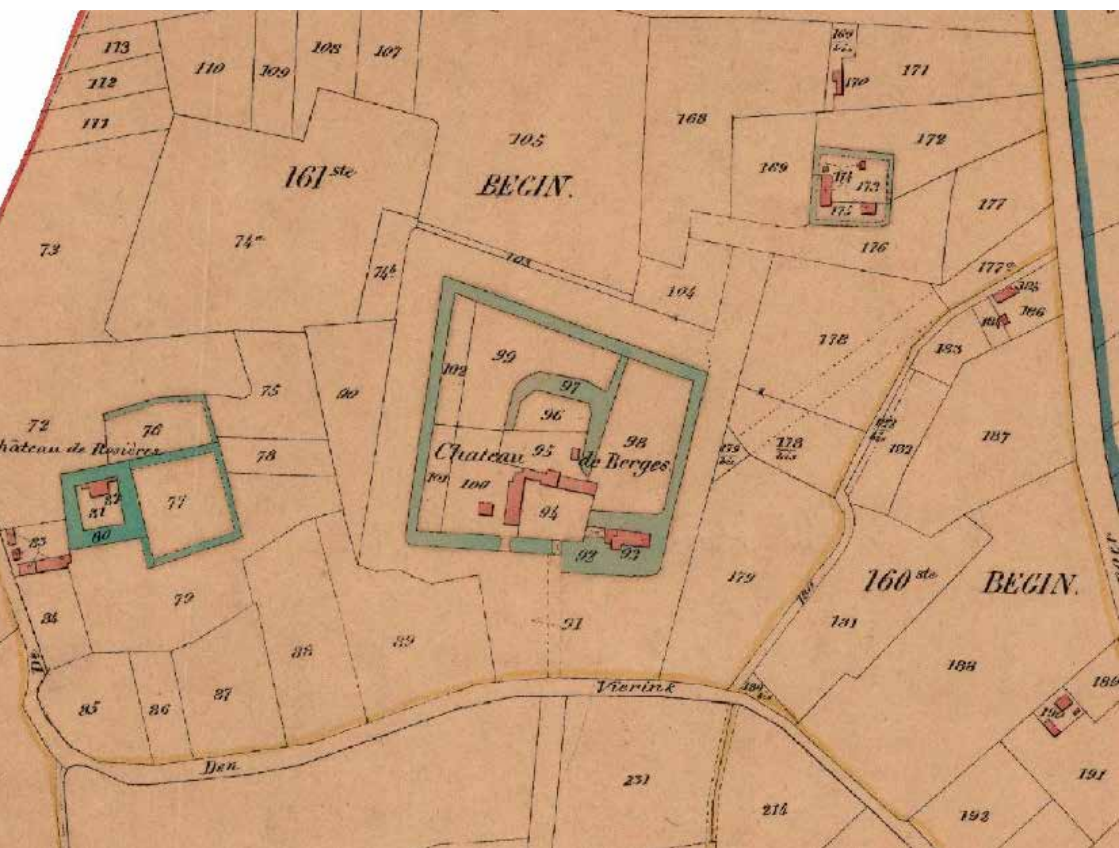
Het gebouw is twee bouwlagen hoog en drie traveeën breed. In de benedenverdieping geven de drie poorten toegang tot de bootloods. Via een (recentere) buitentap bereikt men nu de verdieping met bar en vergaderzalen. De kelderverdieping is overwelfd met troggewelfjes. Het

overstekende dak, het balkon en de houten ramen bepalen sterk het karakter van dit gebouw. De oorspronkelijke proporties wijzigden door de uitbreidingen in 1913-1914.

BR

GC

4. THEMAFIETSTOCHT 'VAN WALSITE NAAR WALSITE'

Tot vandaag komen er grote roeiers uit Brugge. In de jaren 1980-1990 waren er toproeiers zoals Pierre-Marie Deloof, Dirk Crois en Tom Symoens. Nu is er Tim Maeyens.

verhaal.

Bepaalde Brugse families zijn erg verbonden met de *Sport Nautique* zoals de familie Van Acker, Masyn en Gevaert. Op OMD krijgt u de erelijsten te zien en krijgt u het

Alle informatie over de Open Monumentendagen in Brugge is verkrijgbaar vóór 11 september:

Op de Dienst voor
Monumentenzorg (DRO),
Oostmeers 17, 8000 Brugge
t 050 47 23 82
brigitte.beernaert@brugge.be

Op 11 en 12 september

Aan balie 6
In 'In&Uit Brugge'
t 050 44 47 06
Open van 10.00u tot 18.00u

BR

GC

5. THEMABOOTTOCHT 'DE ADERS VAN DE STAD'

Dankzij de medewerking van het Havenbestuur van Zeebrugge

Uitsluitend op reservatie op de OMD-lijn 050 47 23 24.
Inschrijving ook mogelijk via brigitte.beernaert@brugge.be
Tot 9 september

Op zaterdag 11 september
om 14.00u en om 16.00u
Op zondag 12 september
om 10.30u en om 15.00u

Deze bustocht (duur max. 2.30u) start en eindigt aan de Lodewijk Coiseaukaai (in de nabijheid aanlegsteiger Belgica). Er is mogelijkheid tot parkeren in omgeving. Zeebrugge-specialisten begeleiden u op deze ontdekkingsocht.

De Zeebrugse haven is in volle expansie en is sinds 1907 onbetwist van groot belang geweest voor Brugge. Er worden vandaag jaarlijks

ongeveer 45 miljoen ton goederen overgeslagen en er zijn momenteel maar liefst 28.000 personen tewerkgesteld: een stad op zich, waar geijverd wordt voor de economische welvaart van de regio. Brugge en de zee zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

De haven kent een interessante voorgeschiedenis en bezit heel wat erfgoed. Op OMD maakt u (rijdend) kennis met het verhaal vanaf de vroegere binnenhaven tot aan de voorhaven. In juli 2007 was het precies 100 jaar geleden

dat de haven van Zeebrugge door koning Leopold II werd ingehuldigd. Het idee om Brugge via een kanaal met de zee te verbinden was in 1877 door August de Maere gelanceerd. Vanaf de jaren 1870 ijverden politici om Brugge nieuw leven in te blazen. De toenmalige kwijnende economie zette dit extra kracht bij. Brugge opnieuw een directe verbinding geven met de zee voedde de hoop op een betere toekomst. In 1895 kwam de goedkeuring voor de aanleg en financiering van de haven. Brugge was in de late middeleeuwen dankzij de nabijheid van de zee uitgegroeid tot een internationale havenstad en de stad die het vandaag is. Een nieuwe haven kon dit opnieuw bewerkstelligen.

Sinds haar opening werd Zeebrugge tot twee maal toe verwoest door de wereldoorlogen. De eerste havendam, de Leopold II-dam, sinds de jaren 1980

onderdeel van de voorhaven, is bewaard. Op deze havendam uit 1896-1907, staat nog een kleine vuurtoren die beschermd is als monument. Dit en nog veel meer kunt u allemaal zien.

Dankzij de medewerking van de Marinecomponent (Defensie)

Uitsluitend op reservatie op de OMD-lijn 050 47 23 24.
Inschrijving ook mogelijk via brigitte.beernaert@brugge.be
Tot 9 september

Op zaterdag 11 september
om 14.00u, 15.00u en 16.00u
Op zondag 12 september om
10.00u, 11.00u, 13.00u, 14.00u,
15.00u, 16.00u

Ruim vijftig jaar geleden kwam de A997 Spin in dienst bij de

6. THEMALEZINGEN

BR

GC

6.1. BRUGGE IN VUUR EN VLAM

Marine. De havensloep verzorgde in aanvang de verbinding tussen het station van Oostende en de logistieke basis op de Oosteroever. De laatste tien jaar zet de Marine de Spin hoofdzakelijk in voor havenrondvaarten in Zeebrugge en dit in het kader van haar PR-activiteiten. We zijn verheugd dat dit ook kan n.a.v. OMD 2010. Een gids begeleidt de OMD-bezoeker doorheen de geschiedenis van de voorhaven van Zeebrugge gezien vanaf het water.

De boottocht start en eindigt aan

de Jachthaven van Zeebrugge aanlegsteiger RBSC (Royal Belgian Sailing Club)-Zeebrugge. De rondvaart duurt maximum 45 minuten.

De voorhaven van Zeebrugge is het havengebied dat uitgebouwd is in zee en beschermd wordt door twee lange strekdammen. De voorhaven is toegankelijk voor schepen zonder het gebruik van sluizen. In de westelijke voorhaven bevinden zich diverse roll-on/roll-off containerterminals. Het Wielingendok en het Albert II-dok zijn uitgerust om belangrijke

ro/ro en containertrafieken te ontvangen, maar verschillende terreinen zijn nog niet benut. Ook het tijdok behoort tot de westelijke voorhaven en biedt plaats aan één van Sea-Ro-terminals. In de oostelijke voorhaven bevinden zich vooral de LNG-terminal van Distrigas en rond het Brittaniadok de ro/ro terminals van Sea-Ro. Tussen beide takken van de voorhaven liggen de marinebasis en de vissershaven.

De voorhaven bevat vooral watergebonden transportbedrijven en is ook geschikt voor energiebevoorrading en opslag. Het beheer van deze bedrijvenzone is in handen van: Havenbestuur Brugge-Zeebrugge (MBZ nv), Maatschappij van de Brugse Zeevaartinrichtingen nv

BR

GO

6.2. WATER NAAR DE ZEE DRAGEN

Op deze OMD is Archonaut op verplaatsing, langs de L. Coiseaukaai. Archonaut toont onder meer enkele nostalgische foto-impressies van scheepvaart en haven in Brugge en Zeebrugge. Deze gelegenheidstentoonstelling gaat door op basis Westdiep van Zeescouts Sint-Leo.

Archonaut

Gebeten door de passie voor

houten boten, dat is Archonaut. Ruim tien jaar is Archonaut vzw een waarde als het over oude, houten boten gaat. We willen ze varend houden, en daarom leiden we mensen op die over de stielkennis beschikken om dit patrimonium in stand te houden. Behoud van het varend erfgoed en opleiding, dat is onze passie.

Ooit was Vlaanderen, en niet in het minst Brugge, het hart van de maritieme wereld. Er waren vele scheepswerven, ook in Brugge, onder meer aan het Fort Lapin, in het oude handelsdok. Veel van die werven zijn naderhand uitgeweken naar de kust. Houten scheepsbouw is een kunst en een kunde, die van generatie op generatie doorgegeven werd. Met de opkomst van staal, en later kunststof in de scheepsbouw, dreigde de stielkennis verloren te gaan.

Daarom organiseert Archonaut nu al tien jaar een opleiding in de restauratietechnieken van houten schepen, en dit voor werkzoekenden. De cursisten leren er gedurende 5 maand de knepen van het vak. Ze leren onder andere over gebruikte houtsoorten, plannen lezen, klinken, breeuwen, stomen. Scheepsbouw en vooral restauratie is bijna een kunstambacht. Bij Archonaut liggen dan ook echt waardevolle relictten, die na zorgzame ingrepen een nieuw leven krijgen, als varende erfgoed.

Wie het atelier van Archonaut in werking wil zien is welkom op Open Bedrijvendag, op zondag 3 oktober e.k. in de Pathoekeweg

34. Het zal een feestelijke editie zijn, want Archonaut zet alle registers open om zijn jubileum te vieren, 10 jaar bruisende activiteit. In het atelier kun je zien stomen, plooiën, breeuwen, er zal een prachtige verzameling oude boten te zien zijn, er kan ook gevaren worden, een aanrader...www.archonaut.be (Philippe Perneel).

BR

GC

6.3. DE VIER ELEMENTEN IN DE GENEESKUNDE VAN VROEGER

Zeescouts Sint-Leo

De zeescouts Sint-Leo is scouting op het water.

De naam Sint-Leo verwijst naar het Sint-Leocollege aan de Potterierei. En dit college dankt zijn naam aan senator Leon Van Ockerhout die in de 19de eeuw gebouwen aan de Potterierei schonk voor de uitbouw van een college.

De Basis Westdiep vormt een thuis voor de takken van de vereniging die hetzij van dichtbij of van veraf niet aan de drang van het water(spel) kunnen weerstaan. De leden zijn volgens leeftijd verdeeld in: de zeehondjes (6-8 jaar), de zeewelpen (8-11 jaar), de scheepsmakkers (11-14 jaar), de zeeverkenner (14-17 jaar)

en de loodsen (17-18 jaar). De zeehondjes mogen nog spelen en ravotten maar na 8 jaar wordt de kennismaking met het water en de boten intenser. Vanaf 17 jaar moeten de nautische kennis, de vaardigheden en het verantwoordelijkheidsgevoel groot genoeg zijn om als ploeg te functioneren en eigen boten te onderhouden. Na 18 jaar kunnen de jongeren in de leiding komen. Meer inlichtingen via zeescouts@sintleo.be

sintleo.be (Hans Verstraete)

Op OMD houdt de zeescouts hun drenkelingenweekend. Iedereen is van harte welkom op de basis.

7. TENTOONSTELLING

'Van Put tot Tap' of het verhaal van moerbuizen, waterputten, pompen en 'kraantjeswater' in Brugge van de middeleeuwen tot nu

Uitsluitend op reservatie
op de OMD-lijn 050 47 23 24.
Inschrijving ook mogelijk via
brigitte.beernaert@brugge.be
tot 9 september

Op zaterdag 11 september
om 14.00u
Op zondag 12 september
om 14.00u

Vertrekplaats: Hendrik
Consciencelaan, het Oud
Waterhuis op de vesten (einde
wandeling aan Bruggemuseum-
Archeologie, Mariastraat 36A,
duur 2.15u)

Een boeiende tocht met veel
onbekende weetjes. Een van

de gidsen is dé kenner van het
verhaal van de watervoorziening
in Brugge.

Slechts drie steden in het
graafschap Vlaanderen hadden
op het einde van de 13de eeuw
een waterleiding met water dat
geschikt was voor consumptie.
Het waren de steden Ieper,
Damme en Brugge. Rond
1280 waren in Brugge al twee
leidingen aangelegd. Een
nam water ten zuiden van het
begijnhof, en liep door tot aan
het Sint-Janshospitaal. De ander
diende om het stadscentrum te
bevoorraden en was voorzien
van een ophaalinrichting. Het
water kwam uit de stadsvijver
te Sint-Baafs. Op het eind van
de 13de eeuw en het begin
van de 14de eeuw werden
bijkomende leidingen aangelegd
naar nieuwe stadskwartieren.

SELECTIEVE BIBLIOGRAFIE

De leidingen waren van lood en werden *moerbuizen* genoemd. In de straten waar de moerbuis lag, werden bovendien putten gebouwd voor de bevoorrading van de buurt. Rond 1385 opteerde de stad om enkel nog het water uit de vesten te gebruiken voor de bevoorrading in de stad. Daarvoor gebruikte men een *noria* of scheprad, aangedreven door een rosmolen. Dit was een uniek toestel, waarvoor Brugge erg werd bewonderd. Het stond in het (oud) waterhuis aan de Hendrik Consciencelaan, dat nog gedeeltelijk bewaard bleef. De beschrijving en juiste werking zijn gekend door registers die consulteerbaar zijn in het Brugse Stadsarchief. Pas in 1759 vond een ingrijpende wijziging plaats met de bouw van een nieuw waterhuis aan de Buiten Boeverievest 1, dat eveneens bewaard bleef. Daar werden pompen gebruikt en een watermolen. Ongeveer op dat ogenblik werden de open putten in de stad dicht gemaakt en werden handpompen geïnstalleerd om water te nemen. De oudste pompen vormen vandaag prachtig stadsmeubilair, zoals deze op de Eiermarkt. Op het einde van de 19de eeuw kwamen er ook 'artesische' pompen bij, die water van op grote diepte oppompten. In het eerste kwart van de 20ste- eeuw besliste het stadsbestuur om aan te sluiten bij een intercommunale die een moderne waterleiding zou aanleggen met water uit de Bocq en de Hoyaux. Door de aansleep van de Eerste Wereldoorlog duurde het tot in 1925 vooraleer er stromend water beschikbaar was dat de naam *drinkwater* waardig was (Ernest Vandevyvere).

'Van Walsite naar Walsite' of een voorproefje op het verhaal van de omwalde hoeves in Brugge

Dankzij de medewerking van Raakvlak, Intergemeentelijke Archeologische Dienst voor Brugge en Ommeland

Uitsluitend op reservatie op
de OMD-lijn 050 47 23 24.
Inschrijving ook mogelijk via
brigitte.beernaert@brugge.be
tot 9 september

Op zaterdag 11 september
om 14.00u

Op zondag 12 september
om 10.00u en om 15.00u

BR

GC

BRONNEN

Vertrekplaats en aankomst aan Raakvlak, Komvest 45 (parking naast kantoorgebouw Genencor) (duur fietstocht: maximum 2.30u, ca. 24 km)

In de landelijke omgeving van de historische binnenstad van Brugge zijn heel wat omwalde sites bewaard. Op geen enkele van hen werd archeologisch onderzoek gedaan. Deze OMD-fietstocht wil daar een eerste aanzet toe zijn. Een tiental omwalde hoeves of kastelen worden tijdens de fietstocht ontdekt en de geschiedenis ervan wordt kort samengevat. Historisch kaartmateriaal en de schaarse gepubliceerde gegevens brengen enige duidelijkheid in het verhaal. De walsites zijn herkenbaar door de aanwezigheid van een volledige of soms gedeeltelijke gracht. Ze zijn waarschijnlijk van laatmiddeleeuwse oorsprong. Omwallingen vertolken meestal de zoektocht naar status van de eigenaar. De fietstocht brengt u van Sint-Pieters, naar Dudzele, Lissewege en terug naar Sint-Pieters.

De tocht is een aanrader voor liefhebbers van erfgoed en fietsen.

INHOUD

'De Aders van de Stad' of boottocht op de binnenreien met enkele exclusieve bezoeken

Dankzij de medewerking van F.O.S., de boekaniers

Uitsluitend op reservatie op de
OMD-lijn 050 47 23 24.

Inschrijving ook mogelijk via
brigitte.beernaert@brugge.be

Op zaterdag 11 september
vanaf 14.00u

Op zondag 12 september
vanaf 10.00u

Met twee liefvellen van de scoutsvereniging F.O.S. worden een drietal onbekende schatten van het Brugse erfgoed bezocht. Wonen en Werken aan het water zijn de uitgangspunten van het verhaal. Jammer genoeg kunnen slechts enkele OMD-ers het verhaal en bezoek meebeleven. De praktische mogelijkheden zijn beperkt. Het is wenselijk een goede fysieke conditie te hebben.

Waar water is, is leven en dat geldt zeker voor een stad als Brugge. De reien zijn immers de aders van onze stad. De binnenreien vormden ooit de grens van onze eerste stadsomwalling. In de middeleeuwen vormden ze onze plaatselijke verbindingsweg naar de zee. Wol, laken, specerijen, kant, zowat alles kwam of verdween langs de reien. Vanaf het begin van de 20ste eeuw is een deel ervan met veel succes ingezet voor de ontwikkeling van het toerisme. Voor de Bruggelingen zelf blijven de reien een onmisbaar element voor de beleving van hun stad. Sommige Bruggelingen hebben het geluk aan het water te kunnen wonen. Enkelen wilden graag aan OMD meewerken en een onbekend aspect van ons patrimonium delen met de bezoeker. Waarvoor hartelijk dank.

Twee enthousiaste gidsen zullen het verhaal van de kronkelende reien brengen en het erfgoed langs het water duiden: waar woonde de droogscheerder, de visverkoopster, de Spanjaard, de rentenier? Werd er effectief gewerkt aan het water? Hadden de gebouwen allemaal een functie? Zijn waterstraatjes herkenbaar? Wat betekent het vandaag om te leven aan het water?

COLOFON

Onze jeugdbeweging, de 11e -22e F.O.S. De Boekaniers, maakt deel uit van het Vlaamse F.O.S., Federatie voor Open Scouting. Met “open” bedoelt men vooral een pluralistische beweging, die open staat voor iedereen, ongeacht ideologie, religie, ... Dit is ook wat wij nastreven. Nog belangrijker dan deze mooie woorden, is hoe wij onze kinderen een leuke ontspanning willen bezorgen door middel van het aanleren van scoutstechnieken. Wat ons nu onderscheidt van alle andere pluralistische bewegingen, is het omgaan met ‘water’. In een stad als Brugge, waar veel water is, zijn wij de enige pluralistische zeescouts. Wat doen onze kinderen dan zoal? Watergewinning voor de allerkleinsten, kanoën, het leren roeien en zeilen,... staan allemaal op het programma. Bovendien is het leren samenwerken en samen spelen in onze huidige maatschappij geen evidentie en dit willen we hen dan ook aanleren. Kortom, open scouting is een must voor al wie jong van hart is (John Bogaert E.L. 11e FOS).

Burg 11A, leeszaal Stadsarchief
Een lezing door historicus Marc Ryckaert

Op zondag 12 september
om 11.00u

In de middeleeuwse steden was brand een van de grootste bedreigingen in vredestijd. Het algemene gebruik van open haarden, gecombineerd met een gebouwenbestand dat grotendeels uit brandbare materialen - houten wanden, strooien daken - bestond, vormde een permanent risico. Stads- of wijkbranden waren toen geen zeldzaamheid. Ook Brugge heeft enkele grote branden gekend, onder andere in 1184, 1412 en 1415. De stedelijke overheid probeerde het risico op brand te beperken door het nemen van gepaste maatregelen. Enerzijds werd voorzien in de nodige blusmiddelen, zoals brandemmers en brandhaken. Anderzijds werden bouwverordeningen uitgevaardigd die het gebruik van brandbare bouwmaterialen beperkten of verboden. De oudste verordeningen hadden betrekking op de strooien daken. Dat gebeurde al in de 13de eeuw. Later, vooral vanaf de 17de eeuw, werden de houten gevels aangepakt. Ook in de 19de eeuw zijn er enkele spectaculaire branden geweest, die een blijvend spoor in het stedelijk landschap nagelaten hebben: zowel de huidige toren van de Sint-Salvatorskathedraal als het Provinciaal Hof op de Markt kwamen er nadat daar een brand had gewoed (Marc Ryckaert).

